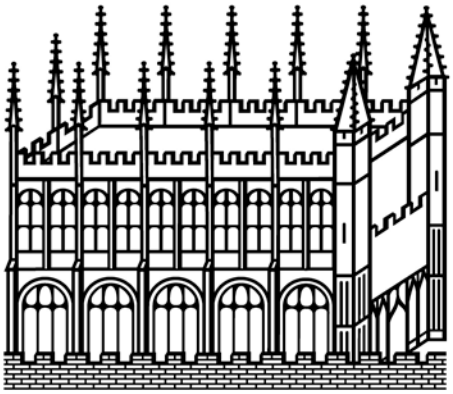

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

Muʿīn al-Dīn, Chishtī

a Sufi from

Sanjhan 1895

موصوف سے ہمنے دریافت کیا کہ آپ کو کس جگہ سے کیونکر یہ نسخہ اکسیر ہاتھ آیا
خان صاحب ممدوح نے یہ روایت بیان کی کہ ایک شب مین نے حضرت
خواجہ صاحب رحمتہ اللہ علیہ کو بمقام لکھنؤ ۱۸۶۵ء رویامی صادقہ مین دیکھا
کہ حضرت صاحب میری مکان پر تشریف لائے ہین مین نے عرض کیا کہ ایک
نقش تبرکا مجکو عنایت ہو چنانچہ حضرت صاحب نے عنایت فرمایا اوسکی
تعبیر یہ ہوئی کہ اوسی کے قریب ایک دست فروش میری پاس یہ دیوان
ایک پرانی ردی کتاب جان کر گھر بیٹھے فروخت کر گیا الحق کلام الملک
ملک الکلام یہ دیوان نہین جز زجان شعر اہے مصرع

شاہان چہ عجب گر بنوازند گدارا	مصداق خواب عنایتی امید ہے

کہ اہل دل صاحب بصیرت اور شائقین رہرو طریقت اس طلسم گنجینۂ معرفت
کو شوق دل سے خرید فرماوین اور مطالعہ جواہر زواہر مضامین حقیقت آگین سے
خطہ روحانی اوٹھاوین ۵

INDIAN INSTITUTE OXFORD

صاحب ہمت وزور منشی نول کشور دام اقبالہ و افضالہ واقع دار السرور کانپور
باہتمام تمام منصرم باکمال لالہ بشیشر دیال در آغاز سال فرخ فال جنوری ۱۸۷۵ عیسوی
بقالب طبع رسیدہ فیض رسان عالم وعالمیان گردید بمنہ وکرمہ

اشتہار

آج تک کسیکو معلوم نتہا کہ حضرت خواجہ صاحب قدس سرہ العزیز با دیگر
کمالات صوری ومعنوی مذاق شعر وشاعری بھی رکھتے تھے حسن اتفاق
سے ہمکو ایک مختصر دیوان حضرت صاحب کا بمنزلہ کلیات کتب خانہ مستجع
کمالات جناب نظام الدولہ نواب محمد مردان علی خان صاحب بہادر متخلص بہ نظام
سابق دیوان سرکار ماڑواری نصیب ہوا اور اوسپر مواہیر فیضی وابوالفضل
ثبت تھین معلوم ہوا کہ وہ کتب خانہ اکبر بادشاہ سے تھا شہنشاہ ممدوح اس
معتقد حضرت خواجہ صاحب قدس اللہ سرہ کا تھا اوس نے اپنے عہد دولت مین
بہم پہنچایا اور شکر خدا کہ ہمکو گھر بیٹھے بی منت ہاتھ آیا چونکہ یہ نعمت غیر مترقبہ
تھی اسلیے ہمنے واسطے یادگار حضرت کی طبع کیا تا بطور تبرک کی لوگ اوس کو
حرز جان بنائین اور ہم بھی اس سعادت سی ثمرہ خیر پائین جناب خان صاحب

چو حلقہ منتظری بر در دلنیدانی + | | که طالب خودی و در درون خانہ توئی

ثمرہ | معین برآی بمنبر بگوی نکتہ عشق | ثمن
که بلبل چمن عشق در زمانہ توئی

خاتمۃ الطبع

معین عالمین چہ چشت زمین مالک یوم الدین و بہ نستعین معین و مبین خواجہ اولین و آخرین
اللھم انصر من نصر ہذا الدین صلی اللہ علی خیر خلقہ محمد و آلہ و صحبہ اجمعین الی یوم الدین
اما بعد محمد مبین علی خلف اعظم مرحومی مغفور لوی محمد ہادی علی ہفت قلم المتخلص بہ شیفتہ
برشاہدان معانی فریفتہ فیض یافتہ و حاصل حال تافتہ انوار تربیت و آثار عطیت مستند الشعرا
خواجہ محمد مرتضی متخلص بہ بقا ابقاہ اللہ الی یوم البقا کہ بہ تسوید فضائل آن ہمہ جلائل
شعر اوستاد قدیم بطور تمہید جدید ازین کمترین تلمیذ ست مصداق کل جدید لذیذ

کتاب فضل را دیباچہ راست + | | سوادِ نوکِ کلکِ خواجہ ماست

خلاصہ مطلب می آغازد و حالی ضمائر مہر نظائر اولوالالباب عالی جناب می سازد
کہ درین زمان تقدس نشان دیوان معرفت تبیان قطب سمای عرفان خواجہ خواجگان معین الملۃ
والدین حضرت خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ السامی تیمنا و تبرکا برای افادہ طالبین
و افاضہ راغبین در مطبع آفاق مرجع جناب معلی القاب مہر سپہر نجتیاری سپہر مہر کامگاری

معینی بس کن این دعوی که در دیوان آمولی | هنوز از دفتر معنی نکردی یک ورق رطے

غزل

گهی که از رخ تابان نقاب زلف کشای | ز عاشقان نگاهی هزار دل بربای
بیا ز باده برون ور نه جمله پرده برافگن | که نیست سوختگان را دگر شکیب جدای
چگونه صبر توان کرد در فراق جمالت | که هر زمان بدلم صد هزار بار درآی
بیک حجاب که برداشتی دلم بربودی | جهان نماند و جان هم اگر جمال نمای
دلا بمجلس مستان درآ و خاک شو آنجا | که جرعه بتو ریزند از شراب خدای
چو جرعه خواری مستان حق نصیب تو آید | ز هر حجاب که باشد تمام خود بدرای
به نیم جرعه ز دل برزند هزار انا الحق | خموش باش معینی اگر نه خود تو کجای

غزل

دلا چو محرم آن دلبر یگانه توئی + | قضا چو تیر بلا میزند نشانه توئی +
دگر فروزد کانون عشق آتش شوق | شراره که بریزد از ان زبانه توئی
تنم چو دائره و نقطه در میانه دلم | دلم چو دائره و نقطه در میانه توئی
بگفتم از چه بهانه تو در حجابی گفت | وجود تست حجاب من و بهانه توئی
همای عشق بدام حدوث کی گنجد + | چو مرغ خانگی در قید آب و دانه توئی

چو سر دوست طمع گر کنی ز خود کوتا | سر درکہ پای درین انجمن دراز کنی
بلندیت بتواضع نہادہ اند بکبر | تو خویش را نتوانی کہ سرفراز کنی
ز کعبتین فلک نقد جان نخواہی برد | چو عرض شعبدہ با چرخ حقہ باز کنی
نیاز کی ببری پی بمنزل مقصود | مگر سلوک رہش از سر نیاز کنی
گرت نیاز براند مرو کہ آخر کار | بصد نیاز بخواند ترا و ناز کنی
ز بندگی ننشینی بتخت سلطانی | اگر تو خدمت محمود چون ایاز کنی

غزل

مرا ای ساقی وحدت بدادی جرعہ از آن مے | کہ ہر دم از ہیاہویش برآید از دلم ہی ہی
بگو ای خم چہ میجوشی چو می در دی تو می ریزی | بگو ای نی چہ مینالی چو ہم خود میدہی دروے
چہ با دست این نمیدانم کہ جام لبریز یک جرعہ | چنان از زنگ صافی شد کہ دیدم یار را دروے
بدیدم دلبری چون مہ شدم از جستجو او را | مرا در برکشید انگہ کہ از من می جہی تا کی
مقاماتی بدیدم من حکایاتی شنیدم من | بحالاتی رسیدم من کہ کس آنجا نبردہ پی
ز عقل خود برون رفتم ببازار جنون رفتم | بمیخانہ درون رفتم بدیدم خمہا پر می
دوان یک جرعہ پر کردم بیاد لعل او خوردم | فنا از خویش بستردم بقائی یافتم زان مے
ز عصیان ماندوی طاعت شدم محو امر ان ساعت | چنان گشتم دران حالت کہ وی من گشت من ہم وے

هزار بار کشیدم هزار بار عمت ✤ تو بار دیگر و بار دگر بفرستی
ز بار عشق ننالد معین ولی خود گوی ✤ که پشه چند کشد بار پیل محمودی

غزل

بجز اغیر خدا در دو جهان نیست کسی ✤ صد دلیلست ولی واقف ازان نیست کسی
نکته سر محبت چو نهان از من و تست ✤ لاجرم در صدد شرح و بیان نیست کسی
مسند عزت و خلوتگه وحدت خاصیست ✤ از ازل تا به ابد در خور آن نیست کسی
لاجرم عاشق و معشوق ز خود ساخت پدید ✤ تا که بروی بجز از وی نگران نیست کسی
اینهمه زمزمه کز سینه خود میشنوی ✤ تو چه گوئی که درین خانه نهان نیست کسی
زنده دل را چه غم از رفتن جان روز ازل ✤ زانکه دل زنده باین روح روان نیست کسی
جان عاریتیم گر برود عمر تو باد ✤ ای حیات دل من غیر تو جان نیست کسی
دعوی عشق درین معرکه هرگز نکند ✤ اگر از جان و دل خویش بجان نیست کسی
بار عشق تو معینی بدل و جان بکشد ✤ که هوادار تو تنها بزبان نیست کسی

غزل

اگر ز مستی خود چشم دل فراز کنی ✤ نخست دیده بدیدار دوست باز کنی
دمی ز هستی خود بگذری به از صد سال ✤ که روز روزه بداری و شب نماز کنی

تو مظهر لمعات جمال معبودی ولی دریغ کز آئینه زنگ بزدودی
درخت هستیت از نار عشق پاک بسوز که تا تمام نسوزی مقیم سدودی
چو مفردان مجرد ز پرده ها بدر آئی چو بیوگان چه گرفتار تاری و پودی
زیان و سود چو در دست اختیار تو نیست زیان تو هم ازان شد که طالب سودی
عدم وجود نگردد که در حقیقت حال مجاز بر تو نهادند نام موجودی
سحر ببام فلک طبل عشق میکوبند چه شد که یک سحر آواز طبل نشنودی
در آ بعرصهٔ میدان که در بدایت حال ز جملهٔ نتهیان گوی عشق بربودی
تو قدر خود به ازین دان که بر سوای فضل همه طفیل تو اند و توئی که مقصودی
هنوز آدم و عالم نبود نام و نشان که در سرا چهٔ وحدت جلیس حق بودی
ملک بسجدهٔ آدم قیام ننمودی اگر عیان به ندیدی جمال معبودی
شهید عشق شوا یدل که نزد اهل شهود یکی ست مرتبهٔ شاهدی و مشهودی
اگر بکوه رسد قطرهٔ رود از جای زبادهٔ که ببابی دریغ پیمودی
کدام بادهٔ قوی تر ازین تواند بود که حسن خویش بیابی حجاب بیمودی
ز ذره ذره شنو نعره های منصوری کنون که از رخ تابان نقاب بکشودی
هلاک من ز تو و اجتناب از تو محال مریض عشق ندارد امید بهبودی

بغیر راز دل خود دمی تو انم گفت + تو راز من شنوی به که محرم رازی
معین بیکنظر از خاک برگرفته تست بدان امید که باز از نظر نیندازی

غزل

ای که اندر عین پیدائی نهانی کیستی هر چه در فهم و گمان آید نه آنی کیستی
جملهٔ اشیا ز حد وصف شد معلوم خلق ایکه بیرون از حد و وصف بیانی کیستی
ای که در هر مظهری نوعی ظهوری کرده در لباس جملهٔ اعیان عیانی کیستی +
نی بدن از تو خبر دارد نه جان از تو اثر تو چو جان از بسکه پیدائی نهانی کیستی
ایکه همچون شهد و شیر اندر رگ جانی روان جان شیرین منی با جان جانی کیستی
منزلی لیسمع و نی یطق بعالم در زدی ایکه سمع و نطق هر گوش و زبانی کیستی
جملهٔ ذرات جهان هر یک نشان ذات تست با وجود این نشانها بی نشانی کیستی +
در فراق آزار ریش دردمندانی و لیک در وصال آرام جان عاشقانی کیستی
جام شش رومی جهان از عکس رویت روشنست تو برون از شش سوئی کون و مکانی کیستی
من بجست و جوی تو هر دم روم دیوانه وار وی عجب هر سو دم با من روانی کیستی
با معینی گفت هر سو تا بکی خواهی دوید هم ز خود جو هر چه خواهی تا بدانی کیستی

غزل

برسر عرش دویدم که بگویم یارکجاست — گفت با لشت شب و روز من مطلبی
عاقبت پرده برافگند که هان هشیر آی — جام می گیر اگر شرم شکن می طلبی
گیر در دار بقا حبل انا الحق در دست — چند در دیر فنا دار و رسن میطلبی
عندلیب چمن عشق شوای طائر قدس — گر تماشای گل و صحن چمن می طلبی
خانه خالی کن از اغیار و بجو یار معین — کین محالست که ضدین مقامی طلبی

غزل

چو از جمال نقاب بطون برانداری — دران ظهور وجود مرا عدم سازی
ز نور حسن چو رخسار شمع آرائی — مکن ملامت پروانه بجان بازی
نقوش مهر تو از مهر دل نخواهد رفت — اگر در آتش عشقم چو موم بگدازی
چو چنگ میکشتم این گوشمال زخم فراق — مرا دم آنکه ببزم وصال بنوازی
سپاه درد و بلا صف کشند از چپ و راست — بقلب ما علم عشق چون برافرازی
همین دلست که آئینه است در دستش — گهی چو گوی بهر جانبی که می تازی
ولی مظاهر و اعیان چو رخت برستند — تو خواه آئینه سازی و خواه گو بازی
هر آئینه که تو عکس جمال خود بینی — اگر در آئینه دل تجلی اندازی
رموز عشق دلم از تو با تو میگوید — چرا که همچو نیش همدم و هم آوازی

ز قعر لجۂ توحید درِ عشق برآر
که گنج مخفی حق را نقود خود بینی

بقصر عشق ترا پایه از سر جهد
که تخت هر دو جهان بر افرود خود بینی

تو چون فرشته نظر بر جمال دوست نگار
نه چون لعین که همین در سجود خود بینی

ازین حضیض دنائت چو بگذری شاید
که تا دنی فتد لی صعود خود بینی

بیا ز خانه برون آ و نور دوست نگر
تو چند شیشۂ سرخ و کبود خود بینی

اگر ز آئینه زنگ حدوث بزدائی
جمال شاهد حق در شهود خود بینی

به بند دیده ز اعیان که تا ز عین عیان
وجود دوست چو جان در وجود خود بینی

بیا ببزم گدایان شه نشان خود یست
که تا نتیجۂ احسان در وجود خود بینی

در آ بمجلس مسکین معین شوریده
که نقل و باده ز گفت و شنود خود بینی

غزل

گوهر عشق چو در چشمۂ تن می طلبی
دل چو دریا کن اگر دُرِّ عدن می طلبی

چه روی دشت و بیابان سوی آهوی تتار
زلف او بوی اگر مشک ختن می طلبی

باز عشقی تو درین دام که آرام مجوی
سوی او باز پر از زانکه وطن می طلبی

نکته ای جستم ازان منطق شیرین بسوال
گفت بنگر که کلامم بچه فن می طلبی

من نجانم نه دلم فی بدنم چند مرا
گه ز جان گاه ز دل گه ز بدن می طلبی

خود میدمی در دل ازان میریزد هر زمان | چون خدره آهنگران کز ضرب دم رنجیه
در تافت خورشید یقین از مطلع جان معین | والله که فیضے اینچنین بر هر دلی کم رنجیه

غزل

جانی که مذاقش مزه عشق مزیده | از لطف گریزان شده در قهر خزیده
در قید تعلق نتوان داشت بصد بند | مرغیست که زدام سر زلف تو پریده
سالک که در اول قدم این ره نشد سست | ره رفته بسی لیکه بجائی نرسیده
از گلبن غم خار ستم خورد و نتالید | آن دیده که در گلشن جان روی تو دیده
جانم چو گل از غنچه برون آید ازان باد | گو وقت سحر پرده ز روی تو کشیده
کو محرم جان تا زدل آرم بزبانش | آن نکته که گوشم زلب عشق شنیده
دریای کرم موج محبت زده صد بار | دریا همه در رشته جان تو کشیده
دانی که بجنت چه بود لولو منثور | آن دانه اشکے که زچشم تو چکیده
از بزم الست آمده سرمست معینی | زان جرعه که جانش زمی عشق چشیده

ردیف الیاء

اگر بچشم حقیقت وجود خود بینی | قیام جمله اشیا بود خود بینی
وجود هیچ نیست نار موسوی گردد | اگر برون کنی از سر تو دود خود بینی

از صفحه سپهر نشد حل مشکلت | زان نسر واقعش سه نقطه بهر شک نزده
دیو یکه کرده خدمت دولت سرای تو | در اوج کبریای تو پر بر ملک نزده
دانسته نقد بی غش صاحب عیار چیست | صراف عقل نقد تو چون بر محک نزده
در بزم خاص محرم الا الله آمده | چون تیغ لا تبارک بهر مشترک نزده
در نعت خواجه دو سرا روز و شب معین | کوس محبتش ز سما تا سمک نزده

غزل

یک قطره بحر قدرتش بر هر دو عالم ریخته | وان قطره صد دریا شده در کام جانم ریخته
نور تجلی زد علم هر صبح از برج علم | کوه وجودم لاجرم چون طور از هم ریخته
از جمله ذرات جهان نور تجلی بین عیان | زیرا که بحر بیکران در ظرف عالم ریخته
چون بر زند خورشید سر حقا که نگذارد اثر | موج هوا شب تا سحر چندانکه شبنم ریخته
شه چون خورد جام صفا بر خاک ریزد جرعها | زان حق شراب عشق را بر خاک آدم ریخته
من عاشق دیوانه ام در می کشم خمخانه ام | زان می که یک پیمانه بر عرش اعظم ریخته
تار محبت از ازل میسوخت تا روز اجل | دل را که عشق لم یزل در بوته غم ریخته
چشمی که از انوار او می بود بر خوردار او | از حسرت دیدار او اشک دمادم ریخته
عشق از ورای نه فلک آتش زد اندر یک یک | وانگه بداغ ما نمک بر جای مرهم ریخته

دشمنان از کین تو بر نار حرمان سوختہ — دوستان از مہر تو با نور ایمان ساختہ

شہسوار دلدل شوق کہ در میدان چرخ — عشق از بد وہلالت گوی چوگان ساختہ

خواجۂ عالم تو بودی لاجرم بنا بہ صنع — از برایت چتر وطاق ہفت ایوان ساختہ

دُرّ وحدت را کہ میجوئید در بحر قدم — حق درون حقۂ جسم تو پنہان ساختہ

از برای ما حضر پیش گدایانت خدای — ہشت جنت با ہزاران حور وغلمان ساختہ

راہ جنت گرچہ دشوار ست پیش دیگران — بر طلبگاران این امت چہ آسان ساختہ

نار نمرودی بر ابراہیم گر شد گلستان — آتش دوزخ برین امت گلستان ساختہ

بہر فرزند خلیل ار گوسپند آمد فدا — بہر این امت فدا از نوع انسان ساختہ

گوہر وصلش بنقد ہر دو عالم میخرند — لیکن از بہر گدایان تو ارزان ساختہ

یا رسول اللہ بحال عاصیان کن یک نظر — تا شود زان یک نظر کار فقیران ساختہ

رحمۃ للعالمینی بر معینی رحم کن — کز جہالت خویش را محکوم شیطان ساختہ

غزل

ای کوس دولت تو ملک بر فلک زدہ — عشقت علم بسینۂ ہر یک بیک زدہ

آئینہ دار طلعت تو بودہ آفتاب — خرگاہ زرطناب ازان بر فلک زدہ

سرلاف حسن زد بفلک لاجرم شگافت — از پنجۂ سیاست تو آن فلک زدہ

در جنب آفتاب کجا ذره را بقاست — اندر جوار سایه نماید وجود او
ناورد چون صدف گهر وصل او بکف — تا دل نگشت غرقهٔ بحر شهود او +
ز آئینهٔ دل ست نمودار حسن دوست — ز نگ وجود تست حجاب نمود او
کو شعلهٔ ز عشق که در جان خود زنم — تا وارهم ز ظلمت هستی و دود او
عاقل چه پی برد که فنا مایهٔ بقاست — واندر زیان عقل نهادند سود او
از تار عنکبوت چه پروا همای را — دامی ست بهر صید مگس تار و پود او
بینی چو جان ز قید حوادث بدر پرد — بر ذروهٔ دنی فتد لی صعود او +
از روح خاص خویش دمیدی در آدمی — ورنه کجا ملائکه کردی سجود او
از کنج عشق برده جهان مایهٔ عجب — کاندر دو کون یافت نه هیچ از نقود او
باشد جهان و مانه غم خویش معین خورین — تا چند غم خوریم ز بود و نبود او + ✤

ردیف الهاء

پیش ازان کاستاد فطرت فرش و ایوان ساخته — پایهٔ قدرت فراز کون و امکان ساخته
قالب آدم چو از خواب عدم بر داشت سر — خاک پایت طوطیای دیدهٔ جان ساخته
همچو بسم الله بر منشور قرآنت خدای — تا قیامت هم عنان مانند عنوان ساخته
اندران عنوان دو رحمت کرده ظاهر بر نهان — جسم و جانت رحمتی بر انس و بر جان ساخته

حسنش چو آید جلوه گر طاقت نیارد چشم سر — از دیدهٔ دل کن نظر تا بنگری دیدار او

عشقش نهال باغ جان میوه وصال جاودان — تو بر نخواهی خورد ازان هم اوست بر خوردار او

بگذر ز کوی آب و گل در ره تبصر جان و دل — با سر خود بین متصل سری هم از اسرار او

عاشق ز راه معرفت بگذشته از فعل و صفت — وین عاقل غافل صفت سرگشته در آثار او

اظهار حسن دلبری می بین ز هر مه پیکری — پیداست در هر مظهری آن حسن و آن اظهار او

منصور کی بود آن زمان کاو را انا الحق بر زبان — زنهار غیر حق مدان دیدار را اندر دار او

گویند یار یار شو تا چند باشی یار خود — نی نی که یار خویش شو تا چند باشی یار او

پر شد جهان یکسر ازو شد نیک و بد منظر ازو — مومن ازو کافر ازو در قید نور و نار او

خواهد کند در خود نظر آئینه سازد از بشر — بازش کند زیر و زبر در حیرانم اندر کار او

در ظلمت آباد عدم یک شعله زانوار قدم — در هر دلی کو زد علم از جان نمود اقرار او

در پردهٔ آتش مگر حسن تو آمد جلوه گر — پیر مغان کرد آن نظر کس چون کند انکار او

ترسا سوت بشتافته بوی از چلیپا یافته — زلف تو بر هم تافته آن حلقهٔ زنار او

مسکین معین در یک غزل نبود اسرار ازل — بشنو کلام لم یزل در کسوت گفتار او

غزل

هستی طلیعه ایست ز نور وجود او — کونین شبنمی ست ز دریای جود او

مرغ دل هر زاهد تا باغ جنان پرّد — ای دل تو ازان بگذر بر قبهٔ اعلا رو
مانند چغل تا کی بر هر حدثی پرّی — چون بال و پری داری بر سوی بالا رو
ای بی ادب مسکین زافعال چه میجوئی — تعلیم خدا خواهی در مکتب اسما رو
گفتی که برو راز من پنهان ست نمی یابم — زان راه که میدانی اندر دل شبها رو
چون جانب ما آئی هم راهبرت مائیم — همراه مجو جز ما چون میروی با ما رو
این قید حدوث از پا بردار معین یکبک — زان ره که رسیدستی هم دری خود وا رو

غزل

در آئینهٔ جانم بنمود خیال تو — بگسیخت دل از عالم از شوق جمال تو
من محنت هجران را امروز خریدارم — سرمایهٔ سود من سودای وصال تو
ایوان مراد ما از عرش فزون باشد — زان مور صفت خود را بستیم ببال تو
از خون دل عاشق می نوش بجا میمی — در مذهب عشق آمد این باده حلال تو
ناقص نشود کامل هرگز بکمال خود — بگذر ز کمال خود این ست کمال تو
در صدر وصال آرند عشاق معینی را — ره نیست روا باشد در صف نعال تو

غزل

از مطلع دل زد علم یک لمعه از رخسار او — شد ذره ذره هستیم در پردهٔ انوار او
با آنکه ذرات تنم هر یک هزاران دیده شد — یک ذره هم دیده نشد از پرتو رخسار او

خورشید بودی و من آئینه ز آهن — گشتم چو ماه روشن اندر برابر تو
هر جا که رخ کشودم حسن تو مینمودم — هر ذره از وجودم چون گشت مظهر تو
گفتم ز خود خبر کن گفتا ز خود گذر کن — و انگه بخود نظر کن تا کیست در بر تو
بگذر معین ز کثرت اندر مقام وحدت — آن شاه تاج عزت بنهاد بر سر تو

غزل

بیا در بزم ما دانی یکی حرفی ز من بشنو — وز آن اسرار ما اوحی یکی طرز سخن بشنو
اگر اسرار وحدت را ز من باور نمیداری — تو گوش هوش خود بکشای و بیکایم دهن بشنو
برافگن نور و ظلمت را ز ره بردار کثرت را — پس آنگه سر وحدت را تو هم از خویشتن بشنو
نیاز عاشقان و ناز معشوقان چه میپرسی — زبان چون سوسن گنگ ست از مرغ چمن بشنو
گهی کز شوق مینالم خبر کی دارم از عالم — رخی بر خاک میمالم که ای جان در تن بشنو
جوابی میرسد هر دم بگوش من از آن عالم — که من راز تو بشنیدم تو اکنون راز من بشنو
معین در کش می باقی ببانگ چنگ و نی ساقی — پس آنگه درد مشتاقی از آن خوب حسن بشنو

غزل

نعلین ز پا بفگن و بر عرش معلا رو — آنجای که جانبود بی جا شو و آنجا رو
ای قطره تو از بحری هر چند جدا افتی — گر سر بفلک سائی هم جانب دریا رو

سر منصوری نهان کردن نه حد چون من ست — چون کنم هم رسیمان هم دار میگوید بگو
گفتمش راز یکه دارم با که گویم در جهان — نیست محرم با در و دیوار میگوید بگو
آتش عشق از درخت جان من بر زد علم — هر چه با موسی بگفت آن یار میگوید بگو
گفتمش من چون نیم در من مدرم میدمی — من نخواهم گفتن این اسرار میگوید بگو
ای صبا گر پرسدت کز ما چه میگوید معین — این دوئی را از میان بردار میگوید بگو

غزل

نور تجلی میرسد ای طور دل صد پاره شو — ای مرغ جان بشکن قفس زین خاکدان آواره شو
بنهاد استاد ازل بنیاد این قصر ترا — بگذر ز نقش آب و گل حیران آن گلکار شو
این هفت کوکب از فلک بر آب و گل بادیده لی — تو نور جان و دل طلب بالای هفت اختار شو
خواهی خمارت کم شود ساقی طلب نه جام می — در هم شکن خم و سبو اندر پی خمار شو
در کوی بدنامی مرا پیوند شد با دلبری — این خرقهٔ ناموس من کو صد هزاران پاره شو
گفتی چو بیچاره شوی انگه ترا چاره کنم — والله که بیچاره شدم بیچارگان را چاره شو
تا چند در مهد زمین چون کودکان باشی معین — برچین بساط ما و طین وارسته از گهواره شو

غزل

آئینهٔ وجودم چون گشت منظر تو — گرچه نبود قابل شد خوب در خور تو

محنت ہجران بہ یعقوب از زر پیراہن رسید — عاقبت ہم مژدۂ وصلش رسید از پیرہن
چون تو مرآت خدائی ہر چہ ہست از خیر و شر — اندریں آئینہ می بین و برویش دم مزن
چون دل مسکین معین آئینہ تست ای کریم — آئینہ خود را صفائی دہ ز نور خویشتن

ردیف الواو

ای صدای بلبلان در صحن بستان حمد تو — وی نوای مرغ جان در باغ ایمان حمد تو
تا بہ خورشید شہود افتاد در قصر وجود — گفت ذرات جہان پیدا و پنہان حمد تو
قرعۂ قسمت در آن روزی کہ می انداختند — نعمت آمد قسم جسم و قسمت جان حمد تو
مشکل از شکر ہمین نعمت برون آیم کہ چون — بر زبان قاصر من گشتہ آسان حمد تو
گر نبودی حمد معراجی ز قصر قربت — کی شدی سرد فتر الفاظ قرآن حمد تو
حامدان گر عرش را در مدح فرش رہ کنند — زاوج عزت پایۂ ناید بپایان حمد تو
گنگ شد مسکین معین ہم خود ثنای خود بگو — بہتر آن باشد کہ من گویم بدین سان حمد تو

غزل

من نمیگویم انا الحق یار میگوید بگو — چون نگویم چون مراد لدار میگوید بگو
ہر چہ میگفتی بمن ہر بار میگفتی مگو — من نمیدانم چرا این بار میگوید بگو
آنچہ نتوان گفتن اندر صومعہ با زاہدان — بی تحاشی بر سر بازار میگوید بگو

تن چو از خاک ست او را خاک می باید شدن
جان ز افلاکست بر افلاک می باید شدن

گر تو خواهی ورنہ در آتش بباید سوختن
چون ز مشغوش کورا پاک می باید شدن

در طریق عشق وادی هاست کاندر قطع آن
کاهلی کی میتوان چالاک می باید شدن

ایدل از تیر قضا تا کی توان کردن حذر
همچو صیدت بسته فتراک می باید شدن

گر عروج جان معینی بایدت بر نه فلک
در رکاب خواجه لولاک می باید شدن

غزل

چشمه سار دل که شد محجوب از سنگ بدن
تیشه بردار و این خر سنگ را در هم شکن

آنچه حیوانیست اندر ظلمت هستی تو
ماهیی شو خویش را در آب حیوانی فگن

وه چه سوزست اینکه ماهی مطمئن از بهر آب
با وجود آنکه دارد در دل دریا شکن

گرچو ماهی بر سر تابه بسوزم جای نیست
زین همه آتش که افتاد ست اندر جان من

دل مرا در سینه میسوزد همه شب تا بروز
ز آتش هجرانش چون شمعی که سوزد در لگن

لیک چون شمعی که بر بالین بیماران بود
نی چو آن شمعی فروزان در میان انجمن

بلبل جانم که مینالد بدام آب و گل
نوحه غم میسراید بهر مرغان چمن

چون ز باغ وصل آمد سوی زندان فراق
جای آن دارد که نالد از پی حب وطن

بلبلا تا چند می نالی درین مجلس سرای
قوت از بازوی حق جو وین قفس در هم شکن

بود کہ ختم سعادت کند بخود و حسب | چنانکہ فاتحہ در فتح ہر نماز بمن
سپہر با تو نسازد معین تو روبحق آر | مگر کند نظری لطف کارساز بمن

غزل

من شراب عشق را پیمانہ ام ای عاشقان | آن پری را دیدم و دیوانہ ام ای عاشقان
زان فسون کان لب بگوشم خواند در وقت ازل | در زبانہا تا ابد افسانہ ام ای عاشقان
گفتمش بنمای رخ گفتا کہ دیدار مرا | دیدہ باید ورنہ من پنہان نہ ام ای عاشقان
من چو حسن بتگر اندر چہرۂ بت دیدہ ام | بعد ازین سر بر در بتخانہ ام ای عاشقان
جذبۂ نور جمالش میکشد سوی خودم | گوئیا او شمع و من پروانہ ام ای عاشقان
اندرین کاشانۂ ویرانہ کی منزل کنم | من کہ با شاہ جہان ہم خانہ ام ای عاشقان
با دل اشکستہ گفتم تو کجا او کجا | گفت او گنج ست و من ویرانہ ام ای عاشقان
تن چو بحر و دل صدف دلبر چو در پنہان تم | نی کہ او بحر ست و من در دانہ ام ای عاشقان
تا تنم دل گشت و دل جان گشت و جان جانانہ شد | نی تنم نی دل نہ جان جانانہ ام ای عاشقان
گر میان ما و ساقی صد ہزاران پردہ است | میدراند لغزۂ مستانہ ام ای عاشقان
تا معین گشت آشنا با یار خود دیدو ستان | من دگر اندر میان بیگانہ ام ای عاشقان

غزل

رسید یک نظر از شاه دلنواز بمن ✤ فتاد سایهٔ آن سرو سرفراز بمن ✤
همای قدس که بودیم سایه پروراد هزار شکر که افگند سایه باز بمن
دلم چو فائز از آسیب روزگار شود رسد ز فیض تو صد گونه اهتزاز بمن
مرا که پایهٔ جاهست فوق نه طارم ز خدمت تو رسیدست اعتزاز بمن
زمین دولت سلطان عاقبت محمود اگر رسد چه عجب منصب ایاز بمن ✤
چو رو بعالم غیب آورم باستقبال عرائس فلک آیند پیش باز بمن
بگویمت که بوقت ظهور سرّ وجود رموز عشق چه گفتند اهل راز بمن
که تا مقید قید وجوب و امکانی ✤ نیاز رو بتو دارد چنانکه ناز بمن
چگونه سود توان برد از دکان که در قناعتست بمثقال و حرص در آز بمن
نشسته منتظرم تا که پرده دار جلال ✤ بدست غیب کشاید در فراز بمن ✤
زدوده زنگ تن از جان جان کند جلوه حقیقت تو در آئینهٔ مجاز بمن
وفا ز عمر چه جویم که هر نفس که زدم چنان برفت که دیگر نگشت باز بمن
بهر دمی قدمی مینهم دلی چکنم که عمر کوته و ره میشود دراز بمن ✤
متاع جان و جهان می برد بشد غم وگر غمیست بباید بترک و تاز بمن
هر آنچه سوخت بساز دچنین شنید ستم ایا سپهر که می سوزیم بساز بمن

حالیا بار دگر نی دم در کشیدم در فراق — چون لبت بوسم من آنم در فغان خواهم شدن
این زمان مستم زمن از غمزهٔ ساقی مپرس — چون شوم هشیار در شرح و بیان خواهم شدن
من همی گفتم چو بینم گویمش احوال خویش — من چه دانستم که انگه بیزبان خواهم شدن
زورقم شد غرق و با بحر آشنائی مشکل است — یارب از گرداب حیرت بر کران خواهم شدن
بی نشان گشتم من اندر جستن آن بی نشان — عاقبت در بی نشانی بی نشان خواهم شدن
گفتمش بهر تو تا کی در جهان خواهم دوید — در طلب تا چند زین و آن خواهم شدن
گفت زین و آن چه جوئی جمع شو خود را نگه — در تو چون جانان پیدائی نهان خواهم شدن
آئنهٔ هستی خود را صیقلی میزن که من — گرچه پنهانم ولی آخر عیان خواهم شدن
زاهدا از من صلاح و عافیت دیگر مجوی — زانکه من در عشق رسوای جهان خواهم شدن
گر امید دیدنش نبود من از کنج جحیم — والله از هرگز سوی خلد جنان خواهم شدن
از مضیق کن فکانم کی بود دانی عبور — آنزمان کاندر فضای لامکان خواهم شدن
نقد کونینم بکف گر دست بر دامان جان — آستین افشان برون زین خاکدان خواهم شدن
ذرهٔ خاکم ولی با مهر دارم دوستی — پای کوبان تا فراز آسمان خواهم شدن
از نفخت فیه من روحی دمید در معین — لاجرم چون روح قدسی جمله جان خواهم شدن

غزل

قطرہ را گر ابر از دریا نبردی در ہوا — در شہوار از کجا بودی بگوش مہوشان
گوہری آورد در بازار عالم در فروخت — ہم بخود دلال گشت و خود خریدار خود ہمان
از پس پردہ معین بنگر کہ از سلطان غیب — عشق خود با خود ہمی نازد بنام عاشقان

غزل

آتش عشق تو در جان من افتاد کنون — رفت آرام و قرارم ہمہ بر باد کنون
آنکہ بر ہر رگ جان زخم تو خورد چون چنگ — چہ عجب گر کنم از دست تو فریاد کنون
گرچہ دل در خم چوگان بلا افتادست — جز تحمل چہ توان کرد چو افتاد کنون
شاہ عشق آمد و شہر دل من ویران کرد — لیک صد گنج بہر زاویہ بنہاد کنون
خلق گویند کہ این شہر چرا ویران شد — وہ کہ ویران نشد این بلکہ شد آباد کنون
مدتی بستہ زندان طبیعت بودم — دست غیب آمد و بندم ہمہ بگشاد کنون
ساقی بزم خدائی در میخانہ گشاد — صد ہزاران خم خمخانہ بمن داد کنون
تا رخ ساقی ما پردہ عزت برداشت — طور ہستی مرا کند ز بنیاد کنون
آنہمہ باده کہ از جام صفا خورده معین — ہمچنان از طلب خویش نہ استاد کنون

غزل

من نہ آن رندم کہ از می سر گران خواہم شدن — گر نہی لب بے لبم مست آن زمان خواہم شدن

گل تبخت ناز و حشمت خوردہ گیری میکند | بلبلی کاینجا زبان در هم نخاید کیست آن
گر بصورت همچو بلبل محو گل گشته معین | آنکه در گلزار معنی می سراید کیست آن

غزل

سید مد بوئی ندانم تا کدامین بوستان | بوی عشقت اینکه می آید ز سودای دوستان
جان چو بویش نشنود بر خود بدرد پیرهن | روح پاکستان این نمیگنجد درون پوستان
اینچه نورست اینکه جان چون ذره سرگردان اوست | آفتاب این نور کی دارد جمال دوستان
این همان جانست کو را هر طرف میجست دل | کین زمان لب بر لبم بنهاده و بر بوستان
بر دل عاشق زند هر لحظه عشقش نشتری | زخم آن نشتر مبین تنگ بر چه خوش دارد ستان
دل که بر خوان وصال دوست بنشیند گرانست | خام سوری دارم اما زان نگان کوستان
باده هو چون پیاهو رخت بر جان معین | از دلش تا عرش صد جا نعره یا هوست این

غزل

تن میان خلق و جان نزد خداوند جهان | تن گرفتار زمین و روح در رفعت آسمان
تن نشانه گشته تیر حادثات دهر را | روح اندر خلوت خاص از دو عالم بی نشان
گوهری در خاتمی می بود یک قرنی قرین | شد جدا از خاتم و آمیخت هم با اصل و کان
قطره برداشت ابر قدرت از دریای جود | باز آن قطره بدریا رفت و شد همرنگ آن

این در و کہ من دارم باکس نتوان گفتن
سوز دل عاشق را باخس نتوان گفتن

پیش دل خود گہ گہ دردی تو ہمی گفتم
دل نیز رمید از من زین پس نتوان گفتن

ہر چند بتن زین در واپس ترم از ہر کس
چون پیش تو بازم جان واپس نتوان گفتن

بردار دلم از تن تا صید کنم جان را
شہباز ہمایون را اگر گس نتوان گفتن

بیمار لب لعلت بر بستر خون خسپد
بالین غریبان را اطلس نتوان گفتن

تقصیر بسی دارم پیش تو ولی عیبم
در روی اگر گوئی در پس نتوان گفتن

سر غم عشقش را با خلق معین کم گو
احوال سلاطین را باکس نتوان گفتن

غزل

از پس پردہ جمالی می نماید کیست آن
آنکہ یکیک پردہ از رخ میکشاید کیست آن

تا بکی چون احولان بینی لباس مختلف
آنکہ ہر دم در لباسی می نماید کیست آن

جام می بر کف نہادہ عکس خود دید در آن
ہر زمان در بادہ مستی میفزاید کیست آن

من یقین دانم کہ بیرونست یار از پشت جہت
آنکہ ہر دم از رہ دیگر در آید کیست آن

در مقابر خانۂ عشق از متاعی ہر دو کون
ہر چہ دید اندر کف دل میربایید کیست آن

گر ندارم ہیچ اما عاشق آن دلبرم
کو دہد مر عاشقان را ہر چہ باید کیست آن

چون نگیرد ظلمت غم ساحت دل شام ہجر
آن مہی کز برج جانان ناگہ برآید کیست آن

ولا تو حسن خدا دیدہ غلط نہ کنی + که در جمال تبان جلوه گر همو ست ببین
مرا ز دیدن ساقی ست مستی ای هشیار نه مستیم ز شراب خم و سبو ست ببین
بگوش ظاهر و باطن حدیث عشق شنو بچشم صوت و معنی جمال دوست ببین
لب از حدیث فرو بند گوش جان بکشا درون پردهٔ دل انچه گفتگو ست ببین
مگر تو دعوی عشقش همیکنی شاباش تو فارغ از طلب و او بجست و جو ست ببین
بمغز جان معینی نهان شده است کسی چنانکه جان من اندر درون لو ست ببین

غزل

سوخت از بهر تو جان و جگر سوختگان این چه روز ست که آمد بسر سوختگان
سوخت سر تا قدم جمله درین دوزخ هجر به محمد که رساند خبر سوختگان + صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم ۱۲
دیده خون ریخت ز سوز و بجگر آب نماند آتش افتاد درین خشک و تر سوختگان
ایکه هر شب بدلم آتش دیگر زده + هم بنیدیش ز آه سحر سوختگان
بر جگر داغ نهادی و دگر میریزی بشکر خنده نمک بر جگر سوختگان +
همدمم نیست بجز ناله و آه سحری هر که باشد بگریزد ز بر سوختگان
آتش عشق معین شعله چنان زد بدل که بود دوزخ سوزان شرر سوختگان +

غزل

خواهی که رخش بینی در چهرهٔ من نگر — من آئینهٔ اویم او نیست جدا از من
دل ویس قرن آمد اندر یمن قالب — بشنو ز مشام جان آن بوی خدا از من
گفتا که چو برگیرم برقع ز جمال خود — دانی که ز می باشد مستی تو یا از من
گفتم چو معین زین می صد جام اگر نوشم — دم در کشم و ناید چون کوه صدا از من

غزل

مران چو نزد تو آیم توئی وسیلهٔ من — منم چو آئینه و حسن تو جمیلهٔ من
دران زمان که ز یاران و دوستان ببرم — تقرب بتو بهتر که با قبیلهٔ من
تو کار بنده بتدبیر خویش سازی به — که مشکلات کجا حل شود بحیلهٔ من
کجاست عشق که تا بگذراندم ز حجاب — که سدّ راه شد این عقل پر عقیلهٔ من
ز قید تن بچه مانم بسان خر نجلاب ✤ — براق عشق چو بر بسته در طویلهٔ من
چنان مرا بخیالات خوش او فتاده وصال — که حور عین نتواند شدن خلیلهٔ من
بریز روغن عرفان درین زجاجهٔ دل — چراغ عشق برافروز از فتیلهٔ من
معین که دست تهی میرود بدرگه دوست — مگر که هم کرم او شود وسیلهٔ من

غزل

دلا بچشم حقیقت جمال دوست ببین — ز مظهر همه اشیا ظهور اوست ببین

غزل

چشم دیگر باید تا حسن او دیدن توان
گوش دیگر تا کلام دوست بشنیدن توان

رشتۂ جان را اگر پیوند با وصلت بود
خرقۂ تن را ز سر تا پای بدریدن توان

چون بگوش مرغ جان آمد ندای ارجعی
این قفس بشکستن و سوی تو پریدن توان

گر تو خواہی تیغ راندن وقت بسمل بر گلو
در میان خاک و خون چون مرغ غلطیدن توان

بر امید آنکہ دامان تو گیرد دست من
در لحد ریزیدن و در خاک پوشیدن توان

ہر زمان در باغ رخسارت گلی دیگر شگفت
یارب از گلزار تو ہرگز گلی چیدن توان

از غمت سکین معین ہر دم بدردے مبتلاست
ای طبیب عاشقان بیمار پرسیدن توان

غزل

عشقت دل و جانم را تا کرد جدا از من
جان و دل من دیگر نشناخت ترا از من

بر شمع جمال تو پروانہ صفت گشتم
یک شعلہ پدید آمد بستاند مرا از من

شب تا بسحر ہستم اندر حرمت محرم
چون روز شود پوشی رخسارہ چرا از من

ہر چند کہ واگشتم او در پی من آمد
او کرد وفا افزون چون دید جفا از من

تا از کف آن ساقی یک جام بقا خوردم
بزدودہ می وحدت زنگار فنا از من

منصور صفت گرچہ زین دیر فنا رفتم
صد نور ہمی گیرد آن دار بقا از من

من چه مرات دیم حسن از جمالش برده ام
جز جمال او نمی بینم مثال خویشتن

آئنه مغرور حسن خویشتن هرگز نشد
بلکه می بیند جمالی در جمال خویشتن

ساقیا وقت ست اگر جامی بمستان میدهی
کز خماری مانده ام اندر ملال خویشتن

باده خواهم که بستاند مرا از من تمام
تا چو منصور آن زمان یابم وصال خویشتن

قطره از ان باده کوه طور را صد پاره ساخت
عاشق مسکین کجا ماند بحال خویشتن

از برای طوطیان باغ قربت می برم
تنگ تنگ شکر از شیرین مقال خویشتن

آن گلی کاندر سحر بشگفت در باغ دلم
بلبل طبع معین را کرده لال خویشتن

غزل

چو قصد بارگه کبریا کند دل من
فراز عرش بود کمترینه منزل من

مرا بجاذبه عشق می کشد سوی خود
کسیکه دست محبت نهاد در گل من

بگفتمش تبو وصل که میشود گفتا
زخویش هر که ببرید گشت واصل من

چو ماه بودم و بس جامه سیاه شدم
چو آفتاب رخت رفت از مقابل من

خسوف من نه ز بهر قصور خورشید ست
ولی زمین بدن گشته است حائل من

ز خرمن دو جهان گر نشد جوی حاصل
بسینه تخم محبت بس ست حاصل من

معین ز سوز دلم شمه چو بنویسد
رخامه دود بر آید ز آتش دل من

چشم دو جہان بہ تست روشن — در دیدۂ جان تو قرۃ العین
آلودہ نشد بہ سیر عرفان — وامان تو از غبار کونین
کی نقد امانتم سپردی — گر تو نشدی ضمان آن دین
از شین شفاعت تو ان رست — در روز قیامت از جہان شین
عقل از سفر براق عشقت — تا چند کند سوال الی این
در دائرۂ معاد و مبدا — موہوم خطی فتادہ فی البین
زائد شدن دنی تدلی — آن دائرۂ گشتہ قاب قوسین
آن خط تو ہمی بر انداخت — تا عکس جدا نباشد از عین
سرش ز غبار غیر وارست — مانندۂ آفتاب از غین
از تابش بادۂ معیت — روشن شدہ جام ثانی اثنین
از صیقل معرفت زدودہ — ز آئینۂ دل کدورت رین
بی نقطۂ وحدتش معین — رین دل طالبان نشد زین

غزل

گر بچشم عاشقان بینی جمال خویشتن — ہمچو من آشفتہ گردی در خیال خویشتن
چون ہمای عشق موان را بر در قصر قرب — من درین ایوان نمی پرم ببال خویشتن

ردیف النون

حمدی کہ پر گہر بود از دی دکان جان — شکری کہ پر شکر بود از وی دہان جان
حمدی کہ جان بیان کندش از ادای دل — شکری کہ دل ادا کندش از بیان جان
حمدی کہ در قلائد انعام در کشد + — لولو ز بحر خاطر گوہر زکان جان +
حمدی کہ در غریمت گلشن سرای قدس — بر بام عرش برد و داز نردبان جان
حمدی کہ چون ہما فگند سایۂ شرف — بر اوج بارگاہ قدم ز آشیان جان
باد ا ثنا ربارگہ واجب الوجود + — بستائدش مگر دل من از زبان جان
مانند آفتاب جہان تاب روشن است — آثار بادشاہی او در جہان جان
جان و جہانم اوست ولی چون بجویمش — اندر جہان نیابم و یابم میان جان
عالم نشان آدم و آدم نشان اوست — ہمچون بدن نشان دل و دل نشان جان
تن زندہ چون بجان شد و جان زندہ شد بدوست — تن جان خود شناسد و جان نیز جان جان
در شورہ زار تن بدمد صد گل مراد + — چون فیض حق نزول کند از آسمان جان
گر وصل دوست میطلبی جان بدہ معین — زیرا کہ سود عاشقی آمد ز یان جان

غزل

ای ذات تو بر بساط کونین + — سر در دو جہان و دُر بحرین

از چہ در سایۂ تن ذرہ صفت گم نامم
من کہ خورشیدم و در عالم جان مشہورم

پردہ از پیش برانداز م و گویم کہ کیم
لیک ترسم کہ بسوزد دو جہان از نورم

مسند سلطنتم بر سر افلاک زدند
تا کہ سلطان ازل نز د رقم منشورم

موسی دل کہ بطور بدنم گفت ارنی
یعنی از جام بقا بادہ بدہ مخمورم

چرخہ داد از ان بادۂ وحدت کہ مرا
نہ کنون موسی دل ماند بجان طورم

منکہ در دیر فنا لاف انا الحق زدہ ام
عشق در دار بقا دادہ مئی منصورم

حرفی از سطر تجلیش اگر بر خوانم
دانی آن لحظہ کہ بر لوح قدم مسطورم

من چو در آئینۂ دل نظری افگندم
گشت معلوم کہ ہم ناظر و ہم منظورم

بار غم گرچہ بمقدار شکیب ست معین
لیک پیداست کہ تا چند بود مقدورم

قطعہ

گہ چو احمد در شب معراج وصل
از حرم تا صوب اقصی میروم

از زمین تا سدرہ و زسدرہ بعرش
بر براق برق آسا میروم

از فلک بگذشت و زانس و ملک
از دنی سوی تدلی میروم

قاب قوسین ست و او ادنی حجاب
بی حجب تا حق تعالی میروم

من نمیدانم درین بحر عمیق
شستہ ام استادہ ام یا میروم

غزل

چو من از ہستی خود دور باشم
بخود ہم ناظر و منظور باشم

چو جام و بادہ و ساقی مہیاست
روا باشد کہ من مخمور باشم

ز جام وحدتم یک جرعہ بخشند
کہ در دار فنا منصور باشم

ازان جامی کہ چون سرانا الحق
برآید بر زبان معذور باشم

ز تاب عکس خورشید حقیقت
چو ذرہ مظہر آن نور باشم

ندارد تاب نورم چشم خفاش
ہمان بہتر کہ من مستور باشم

ز شہر عشق می آید معینی
عجب نبود اگر مشہور باشم

غزل

جام دیدار خدا کرد چنان مخمورم
کہ خمارش ننشیند بہ بہشت و حورم

مست اگر نعرہ زند نعرہ زمی دان نہ ازو
مست حقم نہ کم از مست مئی انگورم

آہ سوزان ز دل آبدم کہ فرستم بہ فلک
گر بسوزد پر و بالی ملکی معذورم

روز و شب با من و من در طلبش سرگردان
مشکل این ست کہ ہم واصل و ہم مہجورم

او بصد مرتبہ نزدیک تر است از رگ جان
من بصد مرحلہ افسوس کہ از وی دورم

روح قدسم بقیو و بشری گشتہ اسیر
ہمچو خورشید کہ در مشت گلی مستورم

غزل

چشم غیرست درین پرده چسانش بینم
بهتر آنست که از دیده جانش بینم

او چو از دیده بدیده کیم می بیند
چاره آنست که من نیز چنانش بینم

بی نشانیست نشان طلب اندر ره عشق
بی نشان تا شده حاشا که نشانش بینم

رفت آنوقت که بر وی نگران میبودم
وقت آنست که بر خود نگرانش بینم

پرده گو بر فگن امروز ز رخ ورنه مرا
صبر آن نیست که فردا بجنانش بینم

خواهم اول که ز سر تا بقدم جان گردم
تا چو جان در همه پیدا و نهانش بینم

جنبش از پرده هستی معین می تابد
باشد این پرده بر افتد که عیانش بینم

غزل

براه عشق چو پای حدوث پی کردم
بیک قدم که زدم هر دو کون طی کردم

ازین سرای فنا قدم زدم بیرون
چو عزم بارگه کبریای وی کردم

بسوخت از نفسم پرده های هفت فلک
کنون که غسل طریقت بآب می کردم

ز دست پخت خرد آنچه خورده بود دلم
بجرعه زمی عشق جمله قی کردم

دمید نائی عشق تو راز ها بدلم
من از سلیم ولی نسبتش بنی کردم

دمید روح قدس در معین مسیح صفت
به بین که مرده دلان را چگونه حی کردم

آن نه منصور ست کاندر دار انا الحق میزند
نیست غیر حق کسی در دار او بکشای چشم

دیده بر بست است زاهد تا به فردا آرد باز
نی که امروز ست روز بار او بکشای چشم

کار و بار خود معینی در سر کار تو کرد
بر امید یک نظر در کار او بکشای چشم

غزل

ما بهر وصال از دل و جان نیز گذشتیم
در وصل نخواهی تو ازان نیز گذشتیم

در بحر فنا غرق رضای تو چنانیم
کز جوی مراد دو جهان نیز گذشتیم

عمری ز پی نام و نشان تو دویدیم
ما در طلب از نام و نشان نیز گذشتیم

در پا ئگه نفس بهیمی چه کند دل +
کز مرتبهٔ روح و روان نیز گذشتیم

یک جام بما داد که تن دل شد و دل جان
یک جام دگر داد ز جان نیز گذشتیم

ناگاه رسیدیم بهر چیز که جستیم + ٭
از پا بنشستیم و ازان نیز گذشتیم

دیدیم عیان چهرهٔ منصور بوجهی ٭
کز ضابطهٔ شرح و بیان نیز گذشتیم

از تفرقهٔ عاشق و معشوق رهیدیم
فی الجمله نه آنیم و زان نیز گذشتیم

این طرفه که هم نقطه دهم دائره مائیم
و ز دائرهٔ دور زمان نیز گذشتیم

در منزل مقصود که خلوتگه قدس ست
از حادثهٔ کون و مکان نیز گذشتیم

از عین عیان دید معین حسن تو امروز
کز وعدهٔ فردا بچنان نیز گذشتیم

من عندلیب بنجودم کز عشق گل نالان شدم
نی نی که من آن هدهدم سوی سلیمان میروم

یا صفدری ام صف شکن بوده در زندان تن
افتاده بند از پای من اکنون بمیدان میروم

صد بند را بگسیختم وز دشمنان بگریختم
با لشکرش آمیختم تا پیش سلطان میروم

در راه دیدم دلبری عاشق کشی غارتگری
در سر کشیده چادری یعنی که پنهان میروم

گفتم که اندر نیم شب صبحی دمیده بو العجب
گفتا که هر شب بطلب بیمار پرسان میروم

عشاق را می میدهم بس جانب خود میکشم
گر پیش من ناید هم من پیش ایشان میروم

باشد ز قید جسم و جان مطلق معینی سر کران
دیگر سبک بارم ازان در راه آسان میروم

غزل

INDIAN INSTITUTE OXFORD

پرده بری اقتد از رخسار او بکشای چشم
می نماید لمعهٔ انوار او بکشای چشم

شاید ار دیده نه بکشائی سوی حور و قصور
لیکن اندر دیدن دیدار او بکشای چشم

جان قدسی کرده ترخ دیدنش دلال عشق
گر تو جان داری درین بازار او بکشای چشم

دیده ات حسن موثر بی وسائط گر ندید
باری در آئینهٔ آثار او بکشای چشم

هیچکس بی خار غم یک گل درین بستان ندید
گر گلت باید بر خسم خار او بکشای چشم

بندگان در خواب سلطان پاسبانی میکنند
در سپاس دیدهٔ بیدار او بکشای چشم

دوست را صد پرده ست و هر یکی را دیده ست
پس برفع هر یکی زنهار او بکشای چشم

معین نظر ز خدا باقی ست ای دل | که عرش و فرش ندارند تاب یک نظرم

غزل

تو خاصه زما باش که ما نیز ترائیم | در هر دو جهان مقصد و مقصود تو مائیم
گر یک قدم از کوی طلب سوی من آئی | ما صد قدم از راه کرم پیش تو آئیم
ما گنج نهانیم و تو مفتاح فتوحی | هم از تو برای تو در گنج گشائیم
ما بر صفت خویش ترا جلوه نمودیم | تا ز آئنهٔ ذات تو خود را بنمائیم
تو آئنهٔ صافی و ما نیز چو خورشید | در آئنه تابیم و حرارت بفزائیم
چون ز رنگ گل از آئنهٔ دل ببرودند | جان نفره برآورد که ما نور خدائیم
جز نور جمال تو در آئینه چه تابد | آنم که غبار از رخ آئینه زدائیم
تو بحر قدم بودی و ما شبنم امکان | ما با تو چنانیم که گوئی همه مائیم
در عالم توحید نه یاریم و نه اغیار | آن لحظه که از پردهٔ هستی بدر آئیم
از شش جهت کون گذشت ست معینی | از جا چو بردنیم چه گوئیم کجائیم

غزل

من بلبل عشقم کنون سوی گلستان میروم | بوی از ان گل یافتم اندر پی آن میروم
چون آب جو گشتم روان بی پا و سر در باغ جان | جامی بمن داد ست از ان سرمست و خندان میروم

غزل

این منم یارب که اندر نور حق فانی شدم
مطلع انوار فیض ذات سبحانی شدم

ذره ذره از وجودم طالب دیدار گشت
تا که من مست از تجلیهای ربانی شدم

رنگ غیرت را ز مرآت دلم بزود عشق
تا بکلی واقف اسرار پنهانی شدم

من چنان بیرون شدم از ظلمت هستی خویش
تا ز نور هستی او آنکه میدانی شدم

گر ز دود نفس ظلمت پاک بودم سوخته
ز امتزاج آتش عشق تو نورانی شدم

خلق میگفتند کین ره را بدشواری روند
ای عفاک الله که من با ری بآسانی شدم

دمبدم روح القدس اندر معینی میدمد
من نمیدانم مگر من عیسی ثانی شدم

غزل

چو من ز بادهٔ عشق تو مست و بیخبرم
همه جمال تو بینم بهر چه در نگرم

تو هر حجاب که خواهی فرو گذار که من
بنعرهٔ که زنم صد حجاب را بدرم

چو در میانه نماند حجاب مانع چیست
که پر بر آرم و از هفت چرخ در گذرم

چه جای هفت فلک کز فراز طارم عرش
هزار منزل دیگر بیک قدم سپرم

چو از زمین بر هفت چرخ و هشت بهشت
سزاست گر دو جهان را بنیم جو نخرم

درخت عمر مرا بر امید دیدن تست
اگر بغیر تو بینم ز عمر بر نخورم

دردرون قصرتن برتخت دل سازم مقام — طیلسان استوار عرش اعظم درکشم
گرکشم دست طمع از آستین هر دوکون — پای در دامن بر اوج هفت طارم درکشم
گرشگافم دلق هستی را بمقراض فنا — رشته کی در سوزن عیسی مریم درکشم
پای کوبان میروم سوی فلک تا زان نشاط — جامهٔ ارزق زدوش اهل ماتم درکشم
برسیم تا عقل را بر عشق دعوی میرسد — من برین توقیع نی والله اعلم درکشم
ساقیا اهل طرب را جام شادی ده که من — درمیان دردنوشان دردی غم درکشم
دمبدم نامی عشقش در معینی میدمد — فاش خواهم کرد تا رازش تا به کی درکشم

غزل

ترا میخواهم ای دلبر که بینم — توئی مقصود من در هر که بینم
مرا چشم از برای دیدن تست — تو رخ ننمائیم پس در که بینم
جمال ساقی من می نماید — بمرآت می و ساغر که بینم
چنانت دیده ام از دیدهٔ دل — که نشناسم بچشم سر که بینم
هزاران در ز دل سویت کشاده ست — ترا می بینم از هر در که بینم
رخت گر بنگرم ورنه بمیرم — چو خواهم مردن آن بهتر که بینم
معین امروز می خواهد وصالش — ندارد صبر تا محشر که بینم

طائر عشقیم کز قید طبایع جسته ایم + دام تن بگسیخته دردانهٔ جان فارغیم

ما چو بیرون رفته ایم از تنگنای کن و کان در فضای لامکان از ضیق امکان فارغیم

عارفان را چون نظر بر عین معروفست و بس از وسائط در ظهور نور عرفان فارغیم

ما که از عین الیقین حق الیقین را دیده ایم از دلیل ظنی و تشکیک برهان فارغیم

چونکه در غیب هویت اعتبار غیر نیست از ظهور اسم در مرآت اعیان فارغیم

هر چه دیدم با حجاب اوست یا خود عین اوست لاجرم از عشق و عقل و کفر و ایمان فارغیم

ما به پشتی گرم بازار امانت می کشیم وز ظلومی و جهولیهای انسان فارغیم

چونکه سلطان جهان در حکم و در فرمان ماست از گزند حاجب و تهدید دربان فارغیم

حاجبی اندر میان عاشق و معشوق نیست ما بجانان واصلیم و از رقیبان فارغیم

در ملامت و معین خلق آنچه خواهد گو بگو ما کنون از زمح و قدح جمله خلقان فارغیم

غزل

من نهنگ بحر عشقم تا بکی دم در کشم کشتی تن بشکنم نقد دو عالم در کشم

ساقیا از ساغر جان باده وصلم چشان تا بکی از خون دل جام دمادم در کشم

خاک شد چشمم بر اهش ای صبا گر دی بیار تا بجای سرمه اندر چشم پر نم در کشم

روح قدسی سجده آرد پیش آن حسن و جمال کز نقاب آب و خاک از روی آدم در کشم

نه حور خواهم نه ملک نه عرش جویم نه فلک | اینها نخواهم یک بیک عشق تو گردیده ام
شهباز عشقم در زمین نه مرغکی ام دانه چنین | از بهر صیدی اینچنین از دست شه پریده ام
یا بلبلی ام گل طلب اندر گلستان طرب | هر دم بدستان عجب از بهر گل نالیده ام
تا دلبر گلگون من و آن لیلی موزون من | گفتا که ای مجنون من من گوشه بگزیده ام
تا بم نمی آرد یقین نه آسمان و نه زمین | با رفعت قدر چنین اندر دلت گنجیده ام
گه مرکزی ام در میان گه نقطه ام بی نشان | گاهی چو پرکار روان بر گرد تو گردیده ام
دادا و مرا پیمانه ها کردم تهی خمخانه ها | وز ترس این بیگانه ها خاکی بلب مالیده ام
نی هره میگوید معین برخیز و تر دیکم نشین | بوکن دهان من بین تا از چه می نوشیده ام

غزل

ما بفکرش از بهشت و حور و غلمان فارغیم | از نعیم هر دو عالم بهر جانان فارغیم
قوت از خوان کبیت عند ربی خورده ایم | آن غذا نوشیده ایم از آب و از نان فارغیم
طفل جان را دایه لطف ازل می پرورد | لاجرم از مهد و شهد و شیر و پستان فارغیم
ما کزان لبها حیات جاودانی یافتیم | از طلبگاری خضر و آبحیوان فارغیم
همچو لاله داغها بر دل نهادم تا کنون | همچو گل در باغ وصل از داغ هجران فارغیم
وعظ عشاق را خوش نیست ترکیب بهشت | ما بدیدارش ز باغ خلد و رضوان فارغیم

در مجلس مسکین معین یکدم نشین صد بوریچین | بنگر چه در های ثمین داد است دریای دلم +

غزل

صفات و ذات چو از هم جدا نمی بینم | بهر چه می نگرم جز خدا نمی بینم
مگو که دیدهٔ حادث قدیم کی بیند | همین بس است که من خویش را نمی بینم
ترا چو آینه تیره ست چشم نابینا | مخور فسوس که من هم چرا نمی بینم
ز من مپرس که آن ماه را کجا دیدی | چو من ز جای برفتم بجا نمی بینم
بهر بلا که تو خواهی بیاز مای مرا + | که در مشاهدهٔ تو بلا نمی بینم
ز من بهر چه کنی یاد راضیم حقا | که هر چه از تو رسد جز عطا نمی بینم
بهر طرف که مرا می بری بحمد الله | که خویش را ز تو یکدم جدا نمی بینم
عروج جان معینی بر اوج ادانی | نجز متابعت مصطفا نمی بینم +

غزل

تا من با و پیوسته ام از غیر او ببریده ام | من حل و عقد عقل را در یکدگر پیچیده ام
ترسم نه از دوزخ بود بیمم نه از برزخ بود | امید و بیمم زو بود از غیر نندیشیده ام
با مالک دوزخ بگو کز من مراد خود مجوی | هر لحظه من از عشق او دوزخ نوی دیده ام
ای حور رضوان جنان در پرده پنهان شو روان | کامروز از عین عیان من حسن دیگر دیده ام

من باده نمی نوشم اما چو توئی ساقی | اندر تن خود یک رگ هشیار نمیخواهم
عاشق که ترا خواهد با غیر نیار آمد | جنات نمیجویم وانهار نمی خواهم
دنیا طلبد غافل عقبی طلبد عاقل + | من عاشقم و بیدل جز یار نمیخواهم
از هستی خود بگذر بگذار معین اسپر | جای که نگنجد سر دستار نمی خواهم

غزل

ای نور عشقت تافته اندر سویدای دلم | بگرفته نور عشق تو پنهان و پیدای دلم
بنمود نور ذوالمنن چون آتش از نخل بمن | اسرار خود گفت او بمن بطور سینای دلم
در تافت نور طلعتش از آسمان غرتش | بگرفت نور روحدتش مجموع اجزای دلم
مسکین دلم بدو خوشد چو یای آن مه روی شد | رب ارنی گوی شد بیچاره موسای دلم
موسی دران بر و زبر داز لن ترانی زخم خورد | دل هیچ اندیشه نکرد ایوای صدای دلم
هر کس بخود آمد بدران زخمش آمد بر جگر | دل چون ز خود آمد بدا و گشت جویای دلم
دل در پی روی نکو میرفت هر دم کو بکو | بنهاد قید زلف او زنجیر بر پای دلم
نور تجلی صبحدم از مطلع دل زد علم | نورش فزون شد دمبدم بگرفت صحرای دلم
من سوی او بشتافتم وین پرده ها بشگافتم | الحمد سد یافتم مقصود و ماوای دلم
گفتم چو یابم زو خبر آرام گیرد دل ببر | چون دیدمش شد بیشتر فریاد و غوغای دلم

واعظ ز کوی دوست سوی جنتم مخوان
بنگر که از کجا به کجا می فرستیم

من مست و می پرست نه امروز گشته ام
سرمست و بیخود ازمی بزم الستیم

من در جمال بت رخ تبگر بدیده ام
توحید مطلق ست کنون بت پرستیم

در بحر آشنائی او غرق گشته ام
ای خضر تا سفینه هستی شکستیم

دل ذره ذره گشت ز نور تجلیت
لیکن ز مهر شکست بود صد درستیم

نور ظهور ساقی باقی کند طلوع
چون جام دل ز دوده شد از زنگ هستیم

بگذار تا روم ز جهان آستین فشان
کز آب دیده دست ز عالم بشستیم

برخاست شغل و شادی و عیش از دل معین
تا در درون سینه مخزون نشستیم

غزل

من یار ترا دارم و اغیار نمیخواهم
غیر از تو که دل بردی دلدار نمیخواهم

خاری که ز درد تو خستست مرا در دل
من خسته آن خارم گلزار نمیخواهم

گر جلوه دهی بر دل نقد دو جهان گویم
من عاشق دیدارم دینار نمیخواهم

سری که مرا با تست با غیر تو چون گویم
تو دانی و من دانم اظهار نمیخواهم

اندر حرم جانم کس را نبود منزل
غیر از تو درین خلوت دیار نمیخواهم

خون میخورم از دستت و آزار نمی پندارم
کان خاطر نازک را آزار نمی خواهم

سوی من آ که ترا یار و غمخوار منم ✤ هر چه داری بمن آور که خریدار منم
گر تو شادی ولت عزم تماشا دارد برمن آی که باغ و گل گلزار منم
ور گرانبار معاصی دل تو گشته ملول سوی من آ که طبیب دل بیمار منم
نه همین صاحب سجاده خلوتگاهم ساقی میکده و مطرب خمار منم
ای که در صومعها در طلبم می پائی کو برون آی که اندر سر بازار منم
هوس خرقه صد پاره و تاج دیباج بنه از سر که ترا جبه و دستار منم
بیدلی کم کن و از بی کسی خویش منال که ترا در همه جا دلبر و دلدار منم
تو بهر معرکه راز دل خویش مگوی که بخلوتکده جان محرم اسرار منم
تا یکی نقطه صفت دائره می بنمائی تو چو مرکز بنشین گرد تو پرگار منم
گوهر معدن صورت خزف هستی تست در تگ بحر معانی دُر شهوار منم
هین مشو منکر معین سخن چنان ز آتش عشق که شدم آخگر و گفتم که مگر نار منم

غزل

بگشای پرده از رخ و برد ار ستیم حسنی به من نمای و بفزای مستیم
محروم گشتم از طیران در فضای قدس تا بال جان بهر شته قالب ببستیم
شهباز آشیانه قدسم گهی عروج کز قید تن فرو نکشد سوی پستیم

ز ابر جود چو شد فیض رحمت متقاطر
فضای روضهٔ جان شد ز مین و فیض تو خرم

هزار غم ز گناهست بر دل من و هر دم
فزوده ام غم دیگر هزار بار بران غم

بعذر خواهی ما بر کشای لب بشفاعت
که دل پر ست ز درد و لب تو حقهٔ مریم

معین چه تحفه فرستد بغیر اشک ندیده
کند درود پیاپی روان بسوی تو هر دم

غزل

اندر آئینهٔ جان عکس جمالی دیدم
همچو خورشید که در آب زلالی دیدم

خیره شد دیدهٔ عقل از لمعات رخ دوست
با وجود از پس صد پرده خیالی دیدم

این چنین نور که در آئینهٔ جان بنمود
عین ذات ست ولیکن بمثالی دیدم

من اگر واله و مدهوش شوم معذورم
که در آئینه عجب حسن و جمالی دیدم

عاشق و مست من از زور لست آمده ام
عقل و هشیاری خود امر محالی دیدم

هستیم رفت و کنون هستی مطلق باقیست
این همه هجر بامید وصالی دیدم

بزم وحدت که مرا تنگتر از تنگ نمود
چون ز تنگی بگذشتم چه مجالی دیدم

در بیابان هویت همه ملک و ملکوت
کمتر از پشه ککی بی پر و بالی دیدم

تا معین ذره صفت رفت بنور ازل
نه طلوع و نه غروب و نه زوالی دیدم

غزل

گر کند دست اجل قصر وجودم خشت خشت
اصل بنیاد محبت هیچ نپذیرد خلل

دل ز من بردی و گفتی در بدل وصلت دهم
چون مبیع خود پسندیدی چرا پندهی بدل

من چو از اهل دلم فانی نخواهم شد ز مرگ
چون نوید وصل می آرد چه ترسم از اجل

طالبان در خورد خود هر یک مرادی خواستند
عاشقان دیدار یار و زاهدان حسن عمل

سر عشق از عرش و فرش و لوح و کرسی حل نشد
ای معینی کی توان کردن بیان در یک غزل

ردیف المیم

مرا ز دیده و دل هر زمان درود مدام
نثار روضهٔ پر نور صدر و بدر دو عالم

چه مظهریست که مبعوث شد بر اول و آخر
بظاهر ست موخر بباطن ست مقدم

بصوت از بشر آمد ولی ز روی حقیقت
ز فرق تا بقدم رحمت خدا ست مجسم

بعالم دل و جان بود شاه تخت رسالت
میان مکه و طائف هنوز قالب آدم

بروز حشر بظل لوای او شده واثق
بسان امت او جمله انبیا ی مکرم

نهاده باقی عزت شب دنی فتدلی
فرود پایهٔ جاهش و ثاق عیسی مریم

چو از دلی زده بیرون قدم بصعد ادنی
بیک دو گام گذشته ز اوج طارم اعظم

اگر نه سور سرور ظهور نور تو باشد
فروغ عیش که بیند درین سرا چه ماتم

طفیل ذات تو هر ده هزار عالم ازان شد
که پیش بحر ندارد وجود قطرهٔ شبنم

عکس جمال تست در آئینه حواس — یک رنگ گشته در نظر حسن مشترک
روز ازل بگردن آدم فگند عشق — قید محبتی که مر آن را مباد فک
لاف از کمال لحن نسیج کجا زدی — یک نکته گر ز عشق شدی کشف بر ملک
گر نغمه ز عشق شنودی سماع چرخ — در رقص خویش خرقه دراندا حتی فلک
مفتی شرع منکر عشق ست از و بپرس — زان سگ که گشت محو نمکسار شد نمک
گو سگ نمانده ست و بکلی نمک شده است — هر کس که نیست باور ش این نکته گو بمک
از ساکنان مدرسه تا پیر خانقاه — گر درک این سخن نکند رفت تا درک
جانی که نور مطلع حق الیقین بیافت — ز آئینه دلش که زداید غبار شک
هر چند ناکسم سگ اصحاب دولتم — گنجم مگر بفضل تو در سلک من سلک
یارب معین جوی ز عمل نیتش ولیک — دارد ز فضل تو طمع صد هزار لک

ردیف اللام

من وری بودم نهان در قعر بحر لم یزل — عشق غواصانه ام آورد بیرون زان محل
من در دریای عشقم چند مانم در صدف — من چو مرآت خدایم چند باشم در بغل
از صدف آیم برون بر تاج غرت جا کنم — نور گیرند از فروغم ماه و خورشید و زحل
من غلام روی یارم گرچه ماهم در جهان — من گدای کوی عشقم گرچه شاهم فی المثل

از صد ہزار قطرۂ باران یکی مگر ✤ گوہر شود بتربیت اندر دل صدف
سرمایۂ حیات متاعی است بی بہا پیوندگان بہرزہ شود رائگان تلف
حیت یحبہم ویحبونہ زچیست گر نیست ابتدای محبت از انطرف
در انتظار مقدمت از نو کبریا برکنگر جلال کشیدہ ہزار صف
گر صد ہزار تحفہ رسد از تو ہر دمم مقصود ما توئی وطفیل ست آن نجف
ہر دم معین کشادۂ دل صد خدنگ آہ لیکن چہ چارہ گر نرسد تیر بر ہدف

ردیف الکاف

حمد یکہ بر صحائف اطباق نہ فلک ✤ توقیع برکشیدہ کہ الکبریا ملک
حمدی کہ خود رقم زدہ بر صفحۂ قدم کان را بہیچ حادثہ ممکن نگشتہ بک
حمدی کہ در تصدی او فاز من ہدے حمدی کہ در تخلف او خاب من ہلک
حمدی کہ جوہریش زند سکۂ قبول روزی کز استحانش دہد جلوہ بر محک
ذات خدای ہر دو جہان را سزد کہ ہست برطبق مدعاش مسجل ہزار صک ✤
ذرات کائنات زبان برکشادہ اند اندر ادای نکتۂ توحید یک بیک
بر ذات برکمال تو دارد دلالتی ✤ آیات کن فکان ز سما گیر تا سمک
با تست وبس معاملۂ نیک و بد ازانکہ وہاب بی رجوعی و بیاع بی درک

بر دو پای هوا پی کن هوای صحبت وی کن / بساط نه فلک طی کن قدم در لامکان درکش
تو شهبازان بلند هوا مخوان در باغ خود خورا / بر دمرغ هوا جو را بدام امتحان درکش
مرا برد او بمیخانه که ای سرمست دیوانه / بگیر این رطل و پیمانه بیا و من روان درکش
چه باعث شد سلیمان را اگه گوید مورچه جان را / بدریا رو نهنگان را بکیدم در دهان درکش
چو وادی جام منصورم فگندی در شر و شورم / چو میدانی که معذورم چه میگوئی زبان درکش
منم گوئی تو چوگانی منم مرکب تو سلطانی / مرا هر سو تو میرانی و میگوئی زبان درکش
بگردت مست و دیوانه برفتم همچو پروانه / مرا ای شمع فرزانه بگیر اندر میان درکش
اگر خواهی تو بنمائی بعالم حسن و زیبائی / مرا مجنون و شیدائی ببازار جهان درکش
دران روزی که بنمائی جمال خود بمشتاقان / معین را سوز و چون سر بمهر چشم عاشقان درکش

ردیف الفاء

تا دل نگشت غرقهٔ دریای من عرف / ناورد چون صدف گهر معرفت بکف
هر کس نهد بخاک درش رخ چو آفتاب / بر تارک سپهر نهد پایهٔ شرف
ریحان و گل بروضهٔ جانست قوت دل / در شورهٔ زار تن نکند میل هر علف
موسی روح را چه غم از اژدهای نفس / چون از جناب قدس رسد وحی لاتخف
انسان نه این سلالهٔ آب و گل ست و بس / در سلک در کسی نکشد مهرهٔ خزف

سر نہان کی تواند کرد پیدا پیش خلق
آنکہ اندر پردۂ اسرار یابد پرورش

وانکہ در دار وجودش غیر حق دیار نیست
ہمچو منصور آن زمان بر دار یابد پرورش

وحدت اندر صورت کثرت نماید جلوہ
نقطہ اندر کسوت پرکار یابد پرورش

در گلستان حقیقت چون گل نو باوہ
گل میان صد ہزاران خار یابد پرورش

ای معین از سر نشہای جسوان غم مخور
چون دل عشاق از آزار یابد پرورش

غزل

اگر بی پردہ نتوانی کہ بینی پرتو ذاتش
بذرات جہان بنگر کہ ہر ذرہ ست مرآتش

جمال حق زمرآت صفاتش میکند جلوہ
صفت در کسوت افعال و فعل اعیان آیاتش

جو جسمت مظہر نسبت و جانت مظہر اعیان
چو اعیان مظہر اسما و اسما مظہر ذاتش

تجلی طور را گر چہ زہیبت ساخت صد پارہ
ولیکن تا ابد تابد بجمال حق ز ذراتش

من از کنج خرابات جمالی دیدہ ام واللہ
کہ چندین سال میگشتم بمحراب مناجاتش

مرا از یکدو جام می چنان حالی بدست آمد
کہ صد سالک نخواہد یافت در طی مقاماتش

معین را عشق بر داز و دریغ از فہم و دانائی
وزان تحصیل بیحاصل کہ ضائع کرد اوقاتش

غزل

نہ سر بر خط فرمان و خطی در جہان درکش
بشو لوح من و ما را قلم در این و آن درکش

کمال دوست چو تکمیل ناقصات کند | تو ناقصی و همین ناقصی کمال تو بس
اگرچه داد اطمنانی تو ان دادن | ولی قبول همه ناد را متثال تو بس
معینیا زچه دارالجلال می طلبی | تو عاصی و ترا لطف ذوالجلال تو بس

غزل

ما نمیگوئیم نعمت یا بلا خواهیم و بس | بلکه ما دائم رضای دوست را خواهیم و بس
گر رضای دوست ما را در بلا خواهد رسید | ما همیشه خوشتین را مبتلا خواهیم و بس
خلق از حق نعمت و فضل و عطا خواهند ما | از خدا صبر جمیل اندر بلا خواهیم و بس
زاهدان اینجا عمل خواهند و در عقبی بهشت | این نمیخواهیم و آنهم با خدا خواهیم و بس
هر کسی از تو بقدر خود مرادی خواستند | ما مراد خوشتین از تو ترا خواهیم و بس
هر کسی خواهد که ماند در جهان باقی و لیک | ای معینی ما فنا اندر فنا خواهیم و بس

ردیف الشین

دل ز سوز عشق و داغ یار یابد پرورش | چون ز خالص که اندر نار یابد پرورش
آه درد آلود هر شب تا فلک خواهم رساند | گر نسیم صبحدم گلزار یابد پرورش
دل ز نخل قامتش در زیر بار آمد و لیک | میوه آن بهتر که اندر بار یابد پرورش
اصبعین عشق اندر دل تصرف میکند | خوشدلی کاندر کف دلدار یابد پرورش

رخ نمود و دل ربود و باز اندر پرده شد
داغ دیگر بر سر داغ کهن بنهاد باز

رخت هستی مرا بر آتش هجران بسوخت
خرمن عمر مرا بر باد غم برداد باز

از یمین و از یسار قلب من در تاخت عشق
عقل مغلوب مرا خود در خلاب افتاد باز

گفتمش رخ باز کن گفتا بخواهی سوختن
گفتم ار سوزم بسازم هر چه باداباد باز

شهر معمور دلم کز سیل هجران شد خراب
شاید از معماری وصلت شود آباد باز

باز جان من که شد محبوس دام آب و گل
گر بخود خوانی شود از قید تن آزاد باز

گفتمش عکس جمالت چون مرا موجود کرد
تا بمانم زنده زان قوتم بباید داد باز

لمعهٔ از پرتو نور تجلی زد علم +
طور هستی مرا بر کند از بنیاد باز

گفت با هستی من لاف از وجود خود مزن
کی توان کردن دکان بالاتر از استاد باز

در طریق جستجو از عاشقی منشین معین
در ره فقر از طلب کی میتوان استاد باز

ردیف السین

مرا ز هر دو جهان دولت وصال تو بس
وصال چیست که آمد شد خیال تو بس

بصدر مسند شاهی وصول ممکن نیست
گدای آستین را صف نعال تو بس

چو چنگ زخمهٔ غم میخورم ز عشق و خوشم
نوازشم ز همین زخم گوشمال تو بس

چو جام دل ز جمال تو گشت عکس پذیر
گاه جلوهٔ دل آئینهٔ جمال تو بس

وه که بر پای صنوبر می نهد شمشاد سر — زلف یار من مگر بر پای او نهاد سر
میکشم جور ترا تا سر به پیچیم در کفن — حاش لله کان زمان هم پیچم از بیداد سر
زاهدم میکرد منع سجده در پیش بتان — روی یارم دید واز شرمش به پیش افتاد سر
بر سر ریش دمانی خسته شیرین را چه غم — شام هجران بر بلاس غم نهد فرهاد سر
کار گر افتاد تیرت دوش بر جان معین — تا سحر نالید مسکین عاقبت بنهاد سر

ردیف الزّاء

ذره از اثر مهر نشد فاش هنوز — تو چه دیدی ز هوا داری ما باش هنوز
آفتابی ست که خورشید فلک سایه اوست — چون کند جلوه در آئینه خفاش هنوز
ایکه در صورت نقش این همه حیران شده — باش تا جلوه کند چهره نقاش هنوز
چون صدف غوطه بدریا زن و لب تشنه برآی — ور عطش ور طلب قطره ما باش هنوز
او ز ما برطرف از ناز و دلم میگوید — که نهانی نظری هست سوی ما باش هنوز
از لگد کوب فراق تو شدم خاک چو گرد — از سر کوی تو با دم نبرد کاش هنوز
با حریف غم تو هر دو جهان باخت معین — نقد جان میطلبد از من قلاش هنوز

غزل

یار در بر روی اصحاب طلب بگشاد باز — حیبت هل من تائب اندر جهان در داد باز

چون نسیم عشق بگشاید نقاب از روی دوست
عاشقان را میل کی ماند سوی حور و قصور

من از آن جامی که در روز ازل نوشیده ام
همچنان سرمست خواهم بود تا روز نشور

جرعهٔ زین بادهٔ جان بخش اگر ریزی بخاک
های هوی عشق برخیزد ز اموات قبور

روز اول خود دمیدی جان تن بی واسطه
روز آخر هم تو خود دم جان من بی نفخ صور

ظلمت کثرت بجنب نور وحدت محو گشت
سایهٔ امکان برفت از پرتو الله نور

نغرهٔ منصور برمیخیزد از ذرات من
این چه باده است اینکه می اندازدم در شور و شور

خم وحدت صد هزاران رنگ را یکرنگ ساخت
غیب حاضر گشت و حاضر گشت غائب در حضور

گر دل مسکین معین از جاده و دم غم دور آر
چون ندارد تاب انوار تجلی کوه طور

غزل

ای ترا بر طور دل هر دم تجلی دگر
طالب دیدار را هر گوشهٔ موسی دگر

یکدو حرفی خوانده ام در پیش او بنهاد دل
تا ابد بر دل رسد هر لحظه معنی دگر

چند فرمائی ترک دنیا و میل بشت
کان بهشت خلد پیش ماست دنیای دگر

روح قدسی گر مدد کردی نزادی در جهان
هر دو روز مریم ایام عیسی دگر

در ازل قاضی عشقم داد منشور بقا
لاجرم آید معین گر دد عوی دگر

غزل

هیچ کس را امکان درین منزل نزول کند — تا کسے بیکسان نزول کند
چون دل از غیر دوست خالی شد — لطف حق آنزمان نزول کند
بادشاهی ست در دل تنگم — که اگر در جهان نزول کند
هر دو عالم شود چو گرد و غبار — جمله در لامکان نزول کند
چیست دل شاهباز عالم قدس — کی درین آشیان نزول کند
چون معین خاک آستانه اوست — هم در آن آستان نزول کند

ردیف الراء

راه باریک ست شب تاریک و منزل دور دور — میدمد صبح قیامت خیز ازین خواب غرور
همچو عیسی خرم مستورگان غرب شو — چون خران تا چند می باشی بپاگاه ستور
بلبل جانت ز گلزار وصال آمد دلیک — در قفس با خار هجران گشته قانع از ضرور
جان و دل اندر لباس آب و گل گشته پدید — حسن معشوق از جمال عاشقان کرده ظهور
در حریم حرمتش ما و منی را بار نیست — ما و من غیر مذلت خلوت خاص سلطان بس عبور
کی کشاید دست غیرت در بروی هر کسی — تا نگیرد از خود و خلق جهان یکسر نفور
در وحدت تا ز قعر بحر عشق آمد بکف — اول از دریا بهستی باید ت کردن عبور
عود دل در مجمر سینه بنار غم بسوز — بزم قدسی را معطر ساز از عطر بخور

سر کرا ہوش و قرار ست میش دہ ساقی | کہ معینی ز ازل بیخود و مدہوش آمد

غزل

عاشقان گرچہ بصد پردہ نہان آمدہ اند | با تو در مرتبہ کشف و عیان آمدہ اند
از ورای حق غیب نمودی رخ خویش | کین اسیران بجمالت نگران آمدہ اند
مطرب عشق تو چون پردہ عشاق نواخت | عاشقان نعرہ زنان جامہ دران آمدہ اند
عاشقان مست جمالش نہ کہ امروز شدند | ہمچنانش کہ فرستادہ چنان آمدہ اند
می پرستان پی آن جرعہ کہ بر خاک فگند | مست در کوی خرابات ازان آمدہ اند
عکس خورشید رخش تافت چو بر عرصہ خاک | اندرین دیر فنا از پی آن آمدہ اند
باز این روز نہ کن فیکون ذرہ صفت | سوی خورشید رخش چرخ زنان آمدہ اند
وہ چہ جای تن خاکی کہ دران بزم وصال | عاشقان از دل و جان نیز بجان آمدہ اند

غزل

عشق از لامکان نزول کند | در دل عاشقان نزول کند
رفت دردی بدہ کہ شاہ جہان | اندرین خاکدان نزول کند
جان شود جملہ قالب خاکی | جان جان چون بجان نزول کند
گنج را چون خراب می باید | در دلت عشق ازان نزول کند
تو برون روز در کہ تا شہ عشق | اندرین خان و مان نزول کند

ز استغناش زخم لن ترانی میخورد موسے — پس انوار تجلی بر کہ و کہسار می تابد
ز حسن دلربائی ہر چہ می باید ہمہ دارد — ولیکن عاشقان خویش را بسیار می تابد
کجا گردد میسر فی الحقیقت ہوشیاران را — ہر انچہ از سر مستی بر دل خمار می تابد
ولا اسرار مرد از امشو منگر کہ می رستم — شوی محرم ازان سر کہ بر اسرار می تابد
مکن باز ندہ پوشان سر بزرگی کاہل دانش را — بزرگی از ورای جبہ و دستار میتابد
سخن شد مختصر معینی غم مخور از آتش دوزخ — کہ موسی را جمال یار اندر نار می تابد

غزل

من چگویم کہ مرا طاقت مدہوش آمد — ببرد دلم ضابطۂ عقل فراموش آمد
سیل را غرہ ازانست کہ از بحر جداست — وانکہ با بحر در آمیختہ خاموش آمد
نکتہا دوش دلم گفت و شنید از لب یار — کہ نہ ہرگز بزبان رفت و نہ در گوش آمد
شاہد غیب کشادہ است نقاب از رخ خویش — تو نہ محرم ازان بہر تو رو پوش آمد
زاہد از کوی مغان پای کشیدی امشب — بقدم رفت در آن کوچہ و بر دوش آمد
شب ہجر تو کہ جان از بدن اکرد وداع — روز وصل تو دگر بارہ در آغوش آمد
سخن تلخ کہ چون می بلبت می گذرد — بر حریفان ہمہ زہر ست و مرا نوش آمد
چہ گہر ہاست کزین سینہ برون می ریزد — بحر اسرار الٰہی ست کہ در جوش آمد

ہر چہ از مکمن غیب آمدہ تا عالم خلق + ہمچنانش کہ فرستادہ چنان می آید
ز اعتبارات تفاوت نکند اصل مراد + گر یکی کعبہ و آن دیر مغان می آید
این چہ سازیست کہ در پردۂ عشاق زدند کز سماعش دل و جان رقص کنان می آید
حیف کین بی بصران تا بہ ابد بیخبرند زانچہ در دیدۂ صاحب نظران می آید
دم گرمم بنگر و ز سر تحقیق بدان + کاتشی ہست کہ دود از سر آن می آید
آتش عشق تو در جان معین افتادست وز دمش بوی دل سوختگان می آید

غزل

چنان از روزن دل نور آن دلدار می تابد کہ خورشید جمالش از در و دیوار می تابد
ازان از ظلمت تن میرہد جانم کہ ہر ساعت مرا از مطلع دل لمعۂ انوار می تابد +
اگر از خواب غفلت سر برآری آنزمان بینی کہ خورشید تجلی بر دل بیدار می تابد
چو حسن دوست ظاہر شد دل از کونین فارغ شد چو جان محو موثر شد رخ از آثار می تابد
مسلمانی مرا عشق ست اگر منکر نہ بنگر چگونہ نور تصدیقم ازین اقرار می تابد
جمال یار میخواہی بذرات جہان بنگر کہ ہر ذرہ ہست مرآتی کز و دیدار می تابد
مگر تاب آورد سر پنجۂ شیر تجلی را + دلی کز عشق دست عقل و دعوی دار می تابد
نبار عشق صوفی خرقۂ پشمین بسوزد بہ + کہ از ہر موی او صد رشتۂ زنار می تابد

جان ز مهرش عاقبت بیرون پرد زین دام من | گرچه مرغ روح را بی بال و پی پرکرده اند
جان که باشد تا کند عزم زمین بوسی لیک | ذره را سرگشته خورشید انور کرده اند
گرچه شاهان را بتخت و تاج زینت میدهند | جلوهٔ مسکین معین بر تاج و منبر کرده اند

غزل

نفحهٔ عشق گر آن سوی جهان می آید | بمشام دلم از عالم جان میآید
تازه شو ای دل پژمرده که چون آب حیات | بحر جودیست که سوی تو روان می آید
خیز ای عقل تو از چار سو پنج حواس | که نگار من ازان راه نهان می آید
همچو خورشید نماروی که ذرات جهان | از زمین تا بفلک چرخ زنان می آید
دل که با یار نشیند برتای جان چه کند | بسکه از صحبت اغیار بجان می آید
این همه گل که بگلزار جمالت بشگفت | بلبل دل چه عجب گر بفغان می آید
آتشی هست نهان در جگر سوختگان | آه کان آتش پنهان بعیان می آید
زآتش غم که بکانون دل افروخته اند | یک زبانه است که گاهی بزبان می آید
گرچه هر موی زبانی شود از سر نهان | صد خدا گر سر موئی به بیان می آید
رقم عشق کشیده ست بطغرای وجود | هرچه اندر عدم آباد جهان می آید
هیچ کس نقطه صفت خارج ازین دایره نیست | گرچه بیرون رود آخر بمیان می آید

گر صد هزار نامه نویسد معین بحبد | مشکل اگر ز عشق تو یک حرف طی کند

غزل

هر کسی را در ازل رزقی مقدر کرده اند | در برای هر یکی کاری مقرر کرده اند
عشق را آمیزشی دادند با جان و دلم | پیش ازان کاب و گل آدم مخمر کرده اند
عاشقان را این پری رویان بر نجیر بلا | اینچنین دیوانه زلف معنبر کرده اند
ای بسا دلها درون سینه کاندر بزم عشق | ز آتش سوز فراقش عود مجمر کرده اند
ای بسا مردان ره کاندر طریق جستجو | چون عجوزان چادر اد بار بر سر کرده اند
رب ارنی نی همین سر بر زد از موسی و بس | کین زمان هم طالبان را غیب سر بر کرده اند
لیک ای واعظ بجای خنبتم دعوت مکن | کین گدا را وعده انعام دیگر کرده اند
ساقی باقی دهد در بزم جان جام طهور | هر دلی را کز غبار تن مطهر کرده اند
نی بکام دل همی گنجد نه اندر جام جان | بادهٔ کز بهر سرمستان بساغر کرده اند
پرتو نور شهود افتاد در قصر وجود | کز شعاعش حجرهٔ دل را منور کرده اند
یا رب اینعنی جان با صوت جانان ماست | انچه از وی خانهٔ دل را مصور کرده اند
عکس نور ذات بر مرآت جان شد منعکس | زین مرایا ی که با حسنش برابر کرده اند
سر بسر ذرات عالم مظهر انوار اوست | جمله را آئینه دار حسن دلبر کرده اند

امروز من بر بوی او سر گشته ام در کوی او — فردا که بینم روی او دانی که حالم چون شود
بوی زخم و حدتش ما را ز ما بیگانه کرد — یارب که ماند آشنا روزیکه می افزون شود
هر کس خورد رطل گران لا بد شود سرش عیان — اسرار وحدت آن زمان در سینه کی مکنون شود
من مست آن پیمانه ام در بوی او دیوانه ام — لیلی اگر هم خانه ام گردد چو من مجنون شود
او ساقی و مستش منم پیمانه در دستش منم — در روی نگاهی مسکینم تا کی رخش گلگون شود
چون می رخش گلگون کند دل ناله را افزون کند — او را چو خود مجنون کند تا حال دیگرگون شود
معشوق ما عاشق شود عاشق بمعشوقی رسد — او چون سوی عاشق رود هنگام ناز اکنون شود
مسکین معینی تا کنون در شام غم مانده بخون — ای ماه اگر آئی برون استاره اش میمون شود

غزل

روزیکه یار جام صفا پر زمی کند — عاشق دران وفا ز جفا یاد کی کند
ساقی اگر هزار شراب افگند بجام — عاشق همین مشاهده حسن وی کند
حسنی که بهر هر صفت آرد تجلیی — گر خاک مرده ست که فی الحال حی کند
اسرار عشق درد مدان در نی دلم — خود نغمها سر آید و نسبت بنی کند
هر بیخودی که مست خدا میکند رواست — کان عربده نه مست کند بلکه می کند
در وادی طلب چو هند پیک عقل پای — دست قضا به تیغ فنا پاش پی کند

معینی سر وحدت انیار در بر زبان را ندانی | مگر سرش قلم گوید که در عالم دو سر دارد

غزل

صدف چون بهر یک قطره بروی بحر می آید | چرا لب تشنه چندین گه بقعر بحر می آید
صدف غرقست در دریا و در پاخود از آن او | چو یابد قطره دیگر دهان خویش بگشاید
صدف را تا ب دریا نیست یا قطره ازان سازد | چه سان اندر کشد بحری کسی کش قطره یابد
صدف لب تشنه در دریا لبالب بحر میجوید | به قطره میل ازان دارد که بوی بحر می آید
صدف از قطره باران عطش را تسکین | چرا کین آب دریامی حسرت را بیفزاید
چو قطره هر که بیرون شد ز دریای وجود آخر | بسوی بحر خواهد شد اگر سر بر فلک ساید
بخار از بحر انگیزد شود ابر و فرو ریزد | چو با دریا در آمیزد اگر دریا شود شاید
بحق او که در کسوت جمالش به توان دیدن | بشرط آنکه ز نگار از رخ آئینه بزداید
جمال دوست یکسو تست معینی کی توان دیدن | همان بهتر که در کسوت جمال خویش ننماید

غزل

گر پرده های آب و گل از جان و دل یکسو شود | از کسوت هر ذره مهر دگر بیرون شود
هر کس که اندر سیر او حق بود قصد خیر او | یابد وصال غیر او از زخم هجران خون شود
هر طالبی کانجا ز جان با عاشقان شد هم عنان | آنجا برو گوی از میان بر ملک فریدون شود
سیر براق عاشقان در هم نورد آسمان | بر هم زند کون و مکان تا حضرت بیچون شود

گرچه از جای برون ست ولیکن بخدا — که شب و روز درون دل ما جا دارد
عاقبت چهرهٔ دلدار عیان خواهد دید — هر که آئینه ز زنگار مصفا دارد
حسن آنماه چو خورشید پدیدست معین — محرم آنست که او دیدهٔ بینا دارد

غزل

شراب ساقی ما مستی از جای دگر دارد — که از یک قطره جمعی را ز عالم بیخبر دارد
نه از جام ست این مستی نه از خم و نه از باده — ولی در چاشنی گیری بر آن لبها گذر دارد
ببرد عقل و دین از سر دل ماند نه جان در بر — اگر آن ساقی دلبر نقاب از روی بر دارد
بغیر عکس انوار جمال خود چه می بیند — نگار من که در آئینه جانم نظر دارد
نمیگوید که در دشیم بیا یک لحظه در پیشم — نگاری کز پی خویشم چو حلقه در بدر دارد
کند بندم جدا از بند و دیگر هم نه نوازد — دلم گر نالهٔ دارد چو نی زین ره گذر دارد
چو طور از پرتو نورش دلم از مهر سرگردان — چه غم خورشید را گر ذره را زیر و زبر دارد
بیندازد ز نظر زاهد مرا کین مفلس مسکین — گناه بیحد و طاعت بغایت مختصر دارد
چه میدانی تو ای غافل که شاید عاشق بیدل — مراد خویشتن حاصل بیک آه سحر دارد
سوی جنت همی خواند مرا واعظ چه پندارد — که عاشق میل جز معشوق خود جای دگر دارد
کجا از مقعد صدق شش جهت سر فرود آید — کسی کاندر مقر غرجانان مستقر دارد

غزل

دگر که غمزهٔ ساقی کرشمه فرمود — که هوش و صبر ز مستان بزم عشق ربود
به عقل ماند نه عشق و برفت ظلمت و نور — بسوخت آتش غیرت هر آنچه بود نبود
چو آفتاب محبت بتافت روشن گشت — که در برابر هر ذره آفتابی بود
چه صیقلی ست ندانم شراب وحدت خاص — که زنگ غیر بکلی ز جام دل بزدود
ز زنگ غیر چه جام دلم مصفی شد — ز ذره ذره من نور حق جمال نمود
حدیث خود بزبانم برای اهل مجلس گفت — بگوش مستمعان راز خود ز خود بشنود
کشاد کار معینی ز قبض و بسط مجوی — بیا که ساقی وحدت سر سبو بکشود

غزل

راه بکشای که دل میل ببالا دارد — پرده برگیر که جان عزم تماشا دارد
باز دل کز شرف قصر ازل کرد نزول — باز پرواز کنان میل همانجا دارد
دلم از عین عدم رفته سوی قاف قدم — صعوه را بین که هوس صحبت عنقا دارد
من اگر خود نروم او کشدم جانب خود — هم از آن سلسله عشق که با ما دارد
که بخود خواند و گاهی ز خودم میراند — آه ازین غمزه که با عاشق شیدا دارد
حسنش اندر پس صد پرده چنین جلوه گر است — وای آن روز که آن چهره هویدا دارد

او در آئینۂ من چہرۂ خود می بیند — خود بدین واسطہ مطلوب و طلبگار شود

حاصل آنست کہ این مسئلہ بیجا ہیچ است — وین سخن مشکل اگر راست بگفتار شود

او چو خود عارف خود آمد و ما محرم و میم — بس نہان از کہ بدو برکہ پدیدار شود

قدر جوہر نشناسد مگر آن جوہری — کہ صدف بشکند و خود در شہوار شود

پردۂ آب و گل از روی دل و جان برآر — تا ہمہ ظلمت ہستی تو انوار شود +

نیست اغیار کہ آئینۂ یار ند ہمہ — تو ز آئینہ رخش بین کہ ہمو یار شود

ہر کہ در بزم بقا جام بقا نوش کند — دست در حبل انا الحق زدہ بردار شود

عکس رخسارۂ ساقی چو فتد بر رخ جام — رو بمیخانہ کند زاہد و خمار شود

ہر کرا عقدۂ زلف تو در آرد بکمند — بگسلد رشتۂ تسبیح و بزنار شود

این چہ رازست کہ از پردہ برون می افتد — تا دل بیخبران واقف اسرار شود

یعنی آن لطف و عنایت کہ خداوند مرا ست — چہ عجب باشد اگر بندہ گنہگار شود

چون بپرسیدن بیمار خود آئی سحری — تندرستان ہمہ زین واقعہ بیمار شود

تو بخوابی و سرت یار گرفتہ بکنار — چشم بختت بود آن روز کہ بیدار شود

ہر کہ چون نقطہ نہد یکقدم از خود بیرون — اندرین دائرہ سرگشتہ چو پرگار شود

این ہمہ باد کہ بر جان معین میپیوند — دل سرمست ازان نیست کہ ہشیار شود

در باغ جان شگفته شود صد گل مراد — زان نفحه کز نسیم سحرگاه میرسد
زد پیک عشق حلقه سحر بر در دلم — آورد مژده که شهنشاه میرسد
در شاه راه سینه در افتاد غلغله — گفتند شاه عشق ازین راه میرسد
گفتم چه پیشکش کنمش پیک عشق گفت — هین حاضر بیار که از راه میرسد
یعنی شراب اشک و کباب جگر بیار — با آه و ناله کز دل او آه میرسد
چون تحفه پیش بردم و اندر برم کشید — مانند کهربا که بر کاه می رسد
جائیکه زاهدان بهزار ار بعین رسند — مست شراب عشق بیک آه میرسد
بی یار خود بسفر مکن از هیچ حد معین — تنها مرو بباش که همراه میرسد

غزل

وقت آنست که دل واقف اسرار شود — جای آنست که دل طالب دیدار شود
گنج مخفی چو ببازار ظهور آمده است — عارف آن به که ز خلوت سوی بازار شود
هیچ دانی ز چه زد خیمه بصحرای ظهور — تا رخش ز آئینه کون نمودار شود
وه چه دانم که درین واقعه سرگردانم — چه عجب گر جگرم ریش و دل افگار شود
خلق گر بهر ظهور اند چرا محجوب اند — هیچ دیدی که حجب موجب اظهار شود
چون حجابش منم آخر زمیان برخیزم — تا همو دیده و بیننده دیدار شود

ز بحر عشق یک قطره ظهور سر منصور است | بظرف همت عاشق ازین کمتر نمی گنجد
بآن جامی که من خوردم نهان کی ماند اسرارم | شراب عشق در جوش ست و در ساغر نمی گنجد
معینی گر همیخواهی که سرش بر زبان رانی | مقام آن سر دار ست و بر منبر نمی گنجد

غزل

مگر صبا ز سر کوی دوست می آید | که از زمین و زمان بوی دوست می آید
چه رشکهاست که از یاد می برم هر شب | که روی او ز چه بر روی دوست می آید
ز کوی دوست چو عاشق کشیده دارد پای | کمند شوق هم از موی دوست می آید
وفا چگونه کند عقل و هوش با من مست | چنین که جام هیا هوی دوست می آید
هر آنچه آید ت از غیب نیک و بد منگر | همین بس ست که از سوی دوست می آید
ازین مصائب دوران منال و شادان باش | که تیر دوست بپهلوی دوست می آید
بیا بو عطا معینی رموز عشق شنو | که از حکایت او بوی دوست می آید

غزل

فیض خدا که بر دل آگاه میرسد | ای دل بهوش باش که ناگاه میرسد
بگذر ز فکر روزی رزاق را شناس | منگر چگونه رزق تو دلخواه میرسد
ای تشنه بوادی عصیان مبر قدم | کاموج بحر رحمت الله میرسد

سر نهان چون پیدا شود کون و مکان یکتا شود
دل غرق آن دریا شود کو موجها چون زند

ای دل تو مشکوة وئی طغرای آیات وئی
آئینهٔ ذات وئی کس پیش تو دم چون زند

از خنده گر ریزد نمک بر ریش جان آید همه
ور غمزه گر خنجر کشد هم بر دل محزون زند

والله که در گلهای جان چون شهد و شیر آرد روان
لیلی چو تیر امتحان بر سینهٔ مجنون زند

عشق از ورای لامکان زد خیمه اندر باغ جان
از خلوت خاصی چنان کی تخت خود بیرون زند

مفلس چو یابد گوهری پوشد ز هر دم اخگری
مسکین معین در هری ان لعل دیگرگون زند

غزل

مرا در دل بغیر از دوست چیزی دگر نمی گنجد
بخلوت خانهٔ سلطان کسی دیگر نمی گنجد

درون قصر دل دارم یکی شاهی که گرگاهی
ز دل بیرون زند خیمه بحر و بر نمی گنجد

بصد مسند بهر دل خیالش کی زند تکیه
که مهد کبریایی و بهر منظر نمی گنجد

تنت گر چند موی شد حجاب جان بود ویرا
میان عاشق و معشوق موی در نمی گنجد

صفیر هاتف غیبی بگوش مرغ جان آمد
که در اوج هوای عشق بال و پر نمی گنجد

نفی ذات خود بودن ز اثبات صفات اولی
ترا افسر چه کار آید چو اینجا سر نمی گنجد

حساب عمر صد عاقل بمحشر نگذرد دیگر
حساب یکدم عاشق بصد محشر نمی گنجد

رموز عشق اگر خواهی ز لوح دل توان خواندن
که حرفی از روایاتش بصد دفتر نمی گنجد

ذرهٔ هستی من از پی خورشید ازل + گرد ازین روزنه کن فیکون میل صعود
موج دریای قدم شبنم امکان برداشت + شد نهان غیب و شهادت همه در بحر شهود
از پس پرده همید ادنشان از من و ما + من و ما رفت همو ماند چو برقع بکشود
اول و آخرم و ظاهر و باطن همه اوست + که همو بود و همو هست و همو خواهد بود
عشق بی پرده همی باجت معین بارخ دوست + پیش ازان کز من و ما نام و نشان نیز نبود

غزل

این چه سودا ست که اندر سر ما می جنبد + این سر رشته ندانم ز کجا می جنبد
جنبش رشتهٔ عشق از طرف تست ازلی + میلت اندر دل عشاق چرا می جنبد
کشش تست که کوه دلم از جای ببرد + دل نه کاهی است که از باد هوا می جنبد
جنبش سایه چو از جنبش شخص ست مدام + سایه از شخص مپندار جدا می جنبد
هر کجا شاخ گلی هست در اطراف چمن + همه از تقویت باد صبا می جنبد
دست از دامن عشق تو نخواهیم گذاشت + بخدا تا رمقی در تن ما می جنبد
نخل عشق تو بباغ دل خود ناند معین + بین که در صرصر غم هیچ ز جا می جنبد

غزل

گر آه آتش بار من یک شعله بیرون زند + این آتش نهان علم بر گنبد گردون زند

مگر آن ساقی وحدت نقاب از رخ برافگنده
که جام و باده یکسان گشت بحر و قطره درهم شد

مرا میگفت کای عاشق بمعشوقی رسی آخر
بحمدالله که از عالم برفتم تا که آن هم شد

چو بحر عشق موجی زد سحاب جود بارانش
وجود واجب و ممکن مثال بحر و شبنم شد

ز هستی چون جدا گشتم حریم کبریا گشتم
چو من از خود فنا گشتم چه گویم هرچه گویم شد

معین را در صغر آنکس بمنبر در سخن آورد
که در گهواره طفلی قرین ابن مریم شد

غزل

چشم بگشای که دیدار خدا جلوه نمود
دیده شو یکسر و بربند درگفت و شنود

عکس رخسارهٔ ساقی بنمود از رخ جام
هوش و آرام زمستان مئ عشق ربود

ساقی عشق مرا روز ازل باده چشاند
تا ابد هر نفسم مستی دیگر بفزود

یارب این مستی من زان می بزم ازل است
یا ز هر لحظه بمن باده و یکسر پیمود +

دل چو آئینهٔ حق آمد و صیقل غم عشق
ای خوش آن دل که می عشق غبارش نزدود

آن دلی کز ظلمات بشری یافت خلاص
عکس انوار خدا بود در و هرچه نمود

عکس حقی تو و عکس تو در آئینهٔ جان
عکس عکس تو یقین دان که همان عین تو بود

باده صاف ست مپندار که رنگین شده است
آن ز همرنگی جام ست که شد سرخ و کبود

عشق در دار بقا زد بدلم روز نه +
تا که در تافت به قصر عدمم نور وجود

ولا جمال خدا چشم سر نمی بیند | اگر بدیدهٔ سر یک نظر کنی چه شود
گر اعتدال هوای محبتش خواهی | هوای خویشتن از سر بدر کنی چه شود
بگو بعقل که تا چند شش جهت گردی | جهات را همه زیر و زبر کنی چه شود
بگفتمش چه سفرها معین برای تو کرد | بگفت یک قدم از خود سفر کنی چه شود

غزل

مگر فصل بهار آمد که عالم سبز و خرم شد | مگر وصل نگار آمد که دل با عیش همدم شد
بیا همچون خلیل امشب ز غارتن برون بنگر | که نور حق پدیدار از همه ذرات عالم شد
هزاران جام هر لحظه بکام دل همی ریزد | ازان دریا که یک قطره نصیب عرش اعظم شد
دلم را ناله و افغان چو نی زان اصبعین آمد | که تقسیمم زنی باشد صدا گر زیر و گر بم شد
چو در دل درد میدان شه زروح خویشتن والله | رغیب الغیب شد آگه دلی کو حاضر دم شد
ملایک بهر یک قطره بمانده چون صدف تشنه | هزاران بحر بی پایان نثار خاک آدم شد
دل بیغم همی خواهی دل غمگین بدست آور | چو دل غمگین عشق آمد ز غمها جمله بیغم شد
اگر با یار خود باشی ترا دوزخ بهشت آمد | وگر بی یار خود مانی ترا جنت جهنم شد
الا ای ناصح عاقل صلاح از ما چه میجوئی | ترا شیخی نصیب آمد مرا رندی مسلم شد
اگر با دین نمی داری ز هستی سوی مستی رو | قدحهای خدائی بین که بر مستان دمادم شد

می فرستد معین درود تو | حق تعالی شود ز من خوشنود

غزل

در جان چو کرد منزل جانان ما محمد | صد در کشاد در دل از جان ما محمد
ما بلبلیم نالان در گلستان احمد | ما لولوئیم و مرجان عمان ما محمد
مستغرق گناهیم هر چند خدا رحیم | پژمرده چون گیاهیم باران ما محمد
از درد زخم عصیان ما را چه غم چو سازد | از مرهم شفاعت درمان ما محمد
امروز خون عاشق در عشق اگر بریزد | فردا ز دوست خواهد تاوان ما محمد
ما طالب خدائیم بر دین مصطفائیم | بر درگهش گدائیم سلطان ما محمد
از امتان دیگر ما آمدیم برتر | وان را که نیست یاور برهان ما محمد
ای آب و گل سرودی جان و دل درودی | تا نیشود به شیرب افغان ما محمد
در باغ و بوستانم دیگر مخوان معینی | با غم بس ست قرآن بستان ما محمد

غزل

اگر لباس حدوثم بدر کنی چه شود | مرا ز سر حقیقت خبر کنی چه شود
بکوی خسته دلانی که جان رسیده بلب | اگر بر سم عیادت گذر کنی چه شود
که سر نهاد برین در که در کشاده نشد | شبی بصدق برین در بسر کنی چه شود

تو بحر رحمتی و من آلودہ گناہ — پاکم بشوی ای ز تو پاکی ہر پلید
ہر دیدہ را تحمل دیدار دوست نیست — جز دیدۂ کہ وام کنند از تو اہل دید
از جام صاف عیش کسی چاشنی گرفت — کز خم عشق دردی دردی تو در کشید
زانم چہ غم کہ ہر نفسم عمر کم شود + — چون مہر ست در دل و جان مبدم مزید
خواہد معین کہ حسن تو بیند معائنہ — خرسند تا بکی شوم از گفت و از شنید

غزل

ای تو سلطان دار ملکِ وجود — ہمہ عالم طفیل تو مقصود
مرکز محورِ وجود تو ئے — کہ بتو قائم ست ہر موجود
اول و آخری بجان و بتن — ظاہر و باطنی بجشمت و جود
مبدات از کجاست منہ بدا — منتہی تا کجا الیہ یعود +
زاولت نام ازان محمدؐ شد — کامتت راست عاقبت محمود
گر ملک سر کشد ز خدمت تو — ہمچو ابلیس می شود مردود
شدہ جام جہان نمای دلت — مظہر اسم شاہد و مشہود
جام جانت ز دودہ صیقل عشق — از برای ظہور نور شہود
تا نمودہ ز جام ہستی تو + — ہر چہ بود ست و ہست خواہد بود

هر مرهمی ز غیر تو بر دل جراحت است — زخمی که از تو میرسد آرام جان بود
یا رب بحق سیّد کونین مصطفیٰ — کش جسم و جان خلاصهٔ کون و مکان بود
شاهی که تخت سلطنتش گر برون زند — قدرش فراز مملکت کن فکان بود
آن خواجه کز حریم حرم تا فضای قدس — گاه عروج نه فلکش نردبان بود
آن خرقه پوش فقر که بر دوش عرشیان — از گرد دامن کرمش طیلسان بود
یاران اهل بیت که در دار ضرب عشق — بر نقد دوستی رقم نام شان بود
زانشان شنیده ام که لطف تو بندگان — هر چه گمان برند یقین آن عیان بود
نومید چون شود دل و جان امیدوار — جای که رحمت و کرمش بیکران بود
دارد معین برحمت حق منتهای تو — امید ازان نزیاده که اندر گمان بود

غزل

ای از ظهور نور تو کون و مکان پدید — از عرش تا بفرش ز نور تو آفرید
شمس و قمر مگوی که انوار انبیا — اندر ظهور خویش ز نور تو مستفید
بر روی هر که بسته سعادت در عطا — وقت دعا سپرده بدربان تو کلید
شد در قیود شیطنتش گردن استوار — از ربقهٔ متابعت هر که سر کشید
جان کز بدن چو آهو وحشی رمیده بود — بر بوی مشک نافهٔ زلف تو آرمید

اندر دهان خاک نهد نفس ناطقه | تا از زبان غیب ترا ترجمان بود
گنجی که شاه عشق نهد در دل خراب | نقد دو کون در عوضش رایگان بود
هر هفت دوزخ از تف دل یک شراره است | هر هشت خلد یک گل ازین بوستان بود
دیو و ملک نقطه دل در تنازع اند | چون سعد و نحس کش نفلک اقتران بود
عقل و هوا فرشته و دیو اند در نهاد | با جسم و جان نشان بمثل توامان بود
جان را مدد ز حکمت و تن را ز شهوت است | نقصان این مقوی آن جان آن بود
کم خوردنست مایه حکمت دران فزای | سود دل ست گرچه که تن را زیان بود
تن مرکبیست بسته بر آخر ز بهر رزم | آن به که روز معرکه لاغر میان بود
دل چیست دُر بحر صفا دان کرا نرد | آنرا که چون صدف همه تن استخوان بود
جان چون مسیح گر رهد از مهد میری | با روح قدس تا نفلک هم عنان بود
هر کس که پا بدامن همت کشد چو کوه | از تند باد حادثه اندر امان بود
وانرا که دل بحق بود از بهر مهر دوست | دل همچو بحر باشد و کف همچو کان بود
وانرا که دیده تر بود از آتش درون | چون ابر بر بساط جهان در فشان بود
در محنت فراق چو دل میرود ز دست | در لذت وصال ج بین تا چه سان بود
از ذره ذره اش بچکد قطره قطره خون | با هر دلی که عشق تو در امتحان بود

حمدی که نه ملک کند انشا نه انس و جان — بل خود بذات خود متصدی آن بود
با دانشار بارگه قدس کبریا — کان مصعد محامد قدوسیان بود
آن حمد ناقصی که بگویند بندگان — کی درخور خدای حق غروشان بود
لا احصی ست تحفه خاصان در آنجناب — این گفتگو چه لائق آن آستان بود
در اوج کبریایش فگندست بال عجز — آن شاهباز قدس که عرش آشیان بود
او بی نشان محض تو چه جوئی از و نشان — هر ذره بر خدائی او صد نشان بود
چشمت چو نیست پرده زرخ کی برافگند — صاحب نظر کجاست که او خود عیان بود
آن را که پرده ها ز نظر برگرفته اند — در صد هزار پرده دگر پنهان بود
حقا که کوشش تو بجائی نمی رسد — کز بی کشش ز جانب او هر زمان بود
سد وجود بشکن اگر مرد این رهی — ورنه هزار ساله ره اندر میان بود
او بود در ازل متوحد که در وجود — جز وی نبود و تا به ابد همچنان بود
از مطلع وجود چو نور قدم بتافت — از ظلمت حدوث چه نام و نشان بود
تا حسنش از دریچه هستی نمود رخ — زین گفتگو بهر سر کو داستان بود
ز آئینه وجود نمایید آب و خاک — آن صورتی که معنی روح روان بود
در نقطه گاه خاک مبین جز باعتبار — کان مرکز محاذ هفت آسمان بود

چه جرعه‌هاست که بر خاک تن نمی‌ریزد | زبادۂ که دلم میکشد ز ساغر روح
سوار کاری میدان چرخ می‌نرسد | اگر ز دست نمائی لگام نفس جموح
فتور رو حجبی بعد ما طلعت | بلا مظاهر آیاته تکاد تلوح
معین بعشق و هر جان بگیر عیب که مور | برد به پیش سلیمان بجور خویش فتوح

قصیدہ ردیف الدال حمد

حمدی که همچو بحر کرم بیکران بود | حمدی که شکر نعمت هر دو جهان بود
حمدی که در تضاعف ذرات کائنات | چندانکه متزاد کنی بیش ازان بود
حمدی بدان مثابه که ادراک کنه آن | برتر ز پایه خرد خرده دان بود
حمدی که چون عماری عزت کند روان | بر منکب ملائکه حکمش روان بود
حمدی که در هوای هویت همای وار | بر تخته گاه ملک قدم سایه بان بود
حمدی که ظل رافتش ار بر کسی فتد | برمسند مقاصد خود کامران بود
حمدی که چون ز حیطه جان سر برون کند | هر تار موی برتن ازان صد زبان بود
حمدی که چون قدم کشد از ضیق کن مکان | جولانگهش بنا بحیث لا مکان بود
حمدی که چون زبان دهدش ز یور بیان | تحسین قدسیان همه نعم البیان بود
حمدی که در هواش ملائک فگنده پر | آن خود چه جای حوصله انس و جان بود

هر دلی کز بی نشان میخواست تا یابد نشان — چون معین در بی نشانی بی نشان شد عاقبت

غزل

در ره عشق تو ام درد تو همراه بس است — مونس خلوت دل آه سحرگاه بس است

ره مخوف ست و شب مظلم و دشمن بکمین — رهبرم نور توکلت علی الله بس است

در حریم حرم خاص گرت ره ندهند — همت از دور زمین بوسی درگاه بس است

حسن ساقی تو بی پرده اگر جلوه نکرد — عکس افتاده بجام دل آگاه بس است

چون من القلب الی الرب نکشادند درے — پا بدامن کش و بنشین که همین راه بس است

خشم عقل بزیر علم عشق در آر + — در سپاهی که نهزار ند یکی شاه بس است

همچو خورشید مکن جانب هر ذره نگاه — زانکه در فسحت دل منزل یکماه بس است

تو نکو خواه و وی جنت وصل آن تو شد — وآتش هجر نصیب دل بدخواه بس است

گر مطیعان همه طاعت ببر دست برند — ای معین بد رقه آه تو یک آه بس است

ردیف الحاء

مرا ز عشق تو دردیست در دل مجروح — که گرچه شرح دهم هم نمی شود مشروح

فتوح عالم غیبی همی کنند نثار + — گهی که در گه میخانه میشود مفتوح

صباح روز ازل ساقی الست چه گفت — ایا فریق سکارا تها در و اصبوح

غزل

یارب این صورت که در آب و گل جان پیدا کیست
آنچنان حسنی درین پرده نهان پیدا کیست

ذره ذره نیست خالی در همه کون و مکان
وانکه بیرون ست از کون و مکان پیدا کیست

آفتابی در لباس ذره های مختلف
نور دیگر میفروزد هر زمان پیدا کیست

گر بظاهر در لباس ما توئی پیدا و لیک
آنکه پنهانست اندر مغز جان پیدا کیست

آنکه اندر بزم جان هر دم بآواز دگر
مینوازد پرده صاحبدلان پیدا کیست

آنکه خود بر خود تجلی میکند بس خود بخود
عشق میبازد بنام عاشقان پیدا کیست

چند هر ساعت من و تو در میان آری معین
آنکه مقصود از من و تست از میان پیدا کیست

غزل

نام او می بردم اول تا چنان شد عاقبت
کو چو شیر اندر رگ جانم روان شد عاقبت

یاد او با جان جانان آمیخت کز فرط طلب
یاد او گشت و در جان نهان شد عاقبت

خلق میگفتند یادش تا جنون خواهد کشید
این سخن باور نکردم تا چنان شد عاقبت

مدتی دل را توقع بود از آن لب شربتی
آرزوی دل بکام عاشقان شد عاقبت

آنکه اندر پرده عصمت گهی مستور بود
پرده ها افکند و رسوای جهان شد عاقبت

رشته جان مرا بگسیخت مقراض فراق
تا امید وصل تو پیوند جان شد عاقبت

من ز دیده در خیم آبی که بنشیند علم
اشک خون آلود و دود آتشم بهتر بسوخت

خواستم آهی زنم شاید که سوزم کم شود
در دلم آتش فتاد و بر فلک اختر بسوخت

خلق گویند معین این مزن بر منبر لاف
آه کین آتش هزاران واعظ و منبر بسوخت

غزل

کسیکه عاشق و معشوق خویشتن همه اوست
حریف خلوت و ساقی انجمن همه اوست

اگر بدیده تحقیق بنگری دانی
که ناظر دل و منظور جان و تن همه اوست

چو اندر آئینه دل فتاد عکس رخش
چنان نمود که در جسم و جان من همه اوست

اگر تو خرقه هستی خویش پاره کنی
نظر کنی که درین پیرهن همه اوست

ز جام عشق نه منصور بیخود آمد و بس
که دار نیز همی گفت بار سن همه اوست

که برد بوی و قرین ساخت با اویس قرن
سوی مدینه که آورد از قرن همه اوست

رموز عشق کند آشکار و نشنید
چو دل بدید که در سر و در علن همه اوست

مگو که کثرت اشیا نقیض وحدت گشت
تو در حقیقت اشیا نظر فکن همه اوست

تعین ست گر از اعتبار ما و من است
ز اعتبار گذر کن که ما و من همه اوست

چو نائی که نهد بر دهان نی لب خویش
نهاده بر دهن عاشقان دهن همه اوست

چه جای باده و جام و کدام ساقی تست
خموش باش معینی دم مزن همه اوست

آتش دوزخ ندارد تابش سوز فراق — آه ازین آتش که پیدا و نهانِ من بسوخت
نار دوزخ گرچه سوزد پوستهای عاصیان — آتش هجرانش مغز استخوانِ من بسوخت
نعمت هر دو جهان با عافیت میخواست دل — آتش عشق آمد هر دو جهانِ من بسوخت
دینی و عقبی برفت و عشق مولی ماند و بس — سطوت نور تجلی این و آنِ من بسوخت
اهل عقبی سود برد و طالب دنیا زیان — گرمی بازار او سود و زیانِ من بسوخت
تشنهٔ دیدار یارم در بیابان طلب — کاتش این تشنگی روح و روانِ من بسوخت
چون نشانی بی نشانی در ره گم نامی است — برق استغنا ازان نام و نشانِ من بسوخت
چونکه در مرآت جان دیدار جانان شد عیان — ظلمت تن در ظهور نور جانِ من بسوخت
صد هزاران پرده بود اندر میان ما و دوست — جمله از یک شعلهٔ آه و فغانِ من بسوخت
گر معینی پیش ازین گفتی ز جنبش شمه — این زمان نور رخش شرح و بیانِ من بسوخت

غزل

آتشی آمد پدید و جسم و جان یکسر بسوخت — دل درون سینه ام چون عود در مجمر بسوخت
سوخت جسم و جانم ای محرم غمار ا باز پرس — کین چه آتش بود کز وی جمله بحر و بر بسوخت
این چه آتش بود کامد حاصل از مقداح غیب — کین همای عقل را در اوج فکرت پر بسوخت
آخر ی می بود پنهان زیر خاشاک وجود — عاقبت یک شعله زد مجموع خشک و تر بسوخت

غزل

مستم امروز ازان باده که در جام دل است — تا ابد چاشنی عشق تو در کام دل است
تشنگی دل ازان نیست که یابد تسکین — که همه جوی بهشت ست که یک جام دل است
تن پرستی ست که میلش به نعیم دو جهان ست — جام دیدار خدا وعده انعام دل است
اضطراب دلم آرام نگیرد به بهشت + — دیدن روی دل آرام من آرام دل است
میرود هر نفس از دل نجدا پیک دعا — قدسیان را بفلک گوش به پیغام دل است
چون دل از عالم پاک آمده در کشور خاک — هم بآنجا رود آخر که سرانجام دل است
از تو تا دوست گر از عرش بود تا ثریی — از کم و بیش مپندیش که یک گام دل است
سرکشی چون کند آن تن که دلش گشت سوار — توبه بین نفس چموش ست ولی رام دل است
ظلمت غار بدن گشته حجابت ورنی — تابش نور خدا بر در و بر بام دل است
طائر عشق که از کون و مکان آزاد ست — مرغ زیرک صفت آونخته در دام دل است
خطبه سلطنت و سکه دولت که زدند — تاج داران ملائک همه بر بام دل است
نکته عشق که بر لوح بیان ثبت نیست — بر معینی همه معلوم به اعلام دل است

غزل

آتشی افروخت عشق و جسم و جان من بسوخت — گفتم آهی برکشم کام و زبان من بسوخت

تو درون دل و بوی تو ز خود می شنوم | نکهت عطر تو بر غالیه دان تافته است
بهر نادیدن خفاش نگردد پنهان | آفتابی که ز هر ذره عیان تافته است
خواست خیاط قضا خلعت خاصی دوزد | رشته ما و ترا بر هم ازان تافته است
عکس رخسار تو در دیده گریان من است | همچو خورشید که در آب روان تافته است
شعله زد آتش دل از نفس سوزانم | آه ازین سوز که بر کام و زبان تافته است
بر سر راه طلب عاقبت آریم به کف | دولتی را که ز عشاق عنان تافته است
بزم خاص ست معین با ده وحدت پیش آر | هان که مستی تو بر مجلسیان تافته است

غزل

چشم بکشای که آفاق پر از نور خداست | خالی از نور خدا در همه آفاق کجاست
معنی کز نظر خلق نهان بود مدام | نیک بنگر که نمود ار ازین صورت ماست
آن جمالی که نظر نیز دران محرم نیست | همچو خورشید درین آئینه ناپیداست
گفتمش چند بود حسن تو پنهان گفته | حسن پیداست ولی دیده بینده کجاست
سبک آ از خود و از هر خرفی بهره مجوی | که کشتها همه در جاذبه کاه رباست
طبل عشق ست که در کون و مکان می کوبند | پنبه از گوش برون کن بشنو کین چه صداست
شد معین با تو بگفتو که وحدت محرم | تا که از هستی و از نیستی خویش جداست

شادی جهان کرد فدای غم اوست | دانست که شادی جهانی بغم اوست
چون دید که نیکی تو کم بود و بدی بیش | زین واسطه دانم که غم بیش و کم اوست
جانم که طپید هر نفس از بهر وصالش | موقوف برون آمدن و مبدم اوست
داریم امیدی که بپرسند به محشر | تقصیر معینی که بنا بر کرم اوست

غزل

تو ئی که جز تو ترا خود حجاب دیگر نیست | بغیر نور رخت را نقاب دیگر نیست
تو ئی معرف خود لاجرم بدیهی گشت | که در تصور تو اکتساب دیگر نیست
رموز عشق ز لوح دلم مطالعه کن | که حل نکته عشق از کتاب دیگر نیست
شهود حق طلبی از وجود خود بگذر | که جز وجود تو اورا حجاب دیگر نیست
ز قشر تن بگذر در لباب جان بنگر | دران لباب عجب گبر کتاب دیگر نیست
بمرد زاهد ما در خمار خمر بهشت | گمان برد که جز آن می شراب دیگر نیست
چو محو تست معین نام او چه می پرسی | که جز خموشیش اکنون جواب دیگر نیست

غزل

این چه نورست که بر کون و مکان تابیست | نور عشق ست که از مطلع جان تابیست
عشق مانند همائیست که از اوج شرف | سایه دولت او بر دو جهان تابیست

ظهور نور ربوبت از برای تو شد | از آن زمان که ترا گفته ام است برب
تو بندهٔ من و من رب تو بحشر بس است | ز مادر و پدرت چون کنیم قطع نسب
هزار دام کشادم که کرده ام صیدت | گرت کنون ببرایم ز دام خود چه عجب
هزار بار جواب تو گفته ام لبیک + | بدان امید که یکبار گوئیم یارب
نظر برحمت ما کن مخور فریب عمل + | چو شد پدید سبب معطل است سبب
جمال ذات بحسن صفت بیاراییم | حجاب برفگنم بس بگو میت فارغب
مرا مجو که نیابی بباغ عالم قدس | درون سینهٔ سوزان عاصیان طلب
بوقت درد و طلب لطفهای من دیدی | قیاس کن که چه بینی بوقت عیش و طرب
معین ز نام و نشان درگذر که در ره عشق | غلامی سگ کویش ترا بس است لقب

ردیف التاء

عالم نمی از رشحهٔ بحر کرم اوست | آدم کف خاکی ز غبار قدم اوست
آدم شده بیدار و هنوز او بشکر خواب | شنا باش وجودی که طفیل عدم اوست
عیسی که چو خورشید زند خیمه بافلاک | در آرزوی سایهٔ عالی علم اوست
دُر در شکم بحر نهانست و دل او + | دُر نیست که صد بحر نهان در شکم اوست
هر بنده که دارد خط آزادی فرخ | آن بندهٔ غلام وی و آن خط رقم اوست

جمال شاهد جان بین ورای پرده خاک — چنانکه نور خدا از ورای عالم غیب
مشام روح مروح کن از روائح قدس — ز نفحهٔ نفس عطرسای عالم غیب
ندای عالم غیب از حق نمی شنوی — شنو ز لفظ پیمبر صدای عالم غیب
ترا بحضرت عزت همی نماید راه — محمد عربی رهنمای عالم غیب
بر اوج طارم قدس آمد از نشیمن خاک — نهاد بزم طرب در فضای عالم غیب
نشست بر پر جبریل و بال اسرافیل — که تا رسید بخلوت سرای عالم غیب
چه شد ندیم سرا پرده گفت جبریلش — که هین بگوئی محمد ثنای عالم غیب
چو او نمود بعجز اعتراف لا احصی — ثناش گفت بقرآن خدای عالم غیب
زدود جام دل از صیقل محبت پاک — بدید نور خدا در صفای عالم غیب
عروج نیست میسر بر اوج اوادنی — مگر به پیروی مقتدای عالم غیب
ز شاخ سدره برآرد صفیر نغمهٔ عشق — چه بلبلی که بود خوشنوای عالم غیب
معین چو طائر قدس از قفس رود بیرون — گهی که در رسرش افتد هوای عالم غیب

غزل

خزینه است مرا پر ز نقد علم و ادب — کجاست آه سحرگاه و نالهٔ دل شب
مباش تشنه لب اندر بوادی عصیان — که بحر رحمت ما موج میزند بر لب

نور حق ست آن مجسم گشته در ذات نبی | همچو نور ماه کز خورشید گردد اکتساب
نقرهٔ خنگِ چرخ را از مه کشد زرین لگام | در شب اسرا چو آرد پای همت در رکاب
از فلک بگذر که فوق العرش منزلگاهِ اوست | چون کند عزم سفرای خواجهٔ عالیجناب
سرّ ما اوحیٰ نگنجد در ضمیر جبرئیل | کشف اسرار لدنّی کی کند اُمّ الکتاب
در مقام لی مع اللہ از کمال اتصال | از خدا نبود جدا همچون شعاع از آفتاب
از محمدؐ دیده باید فرض کردن در بهشت | چون که بیرون آید انوار تجلّی از حساب
یا رسول اللہ شفاعت از تو میدارم امید | با وجود صد هزاران جرم در روز حساب
اندران روزی که بهر انتقام عاصیان | آتش دوزخ برافروزد علم از التهاب
در خیال من نمیگنجد تمنای بهشت | دارم از فضلت امید رستگاری از عذاب
هر چه خواهی یا معینی بیش بر از مهر و لطف | لیکن از درگه مران و اللہ اعلم بالصواب

غزل

بگوش جان من آمد ندای عالم غیب | ز خوان وصل شنیدم صلای عالم غیب
بباغ قدس تماشا خوش ست اگر خواهی | برآ بمنظرهٔ دلکشای عالم غیب
بجز تلزم وحدت کند شناوری | دلی که گشت بجان آشنای عالم غیب
دلا ز مطلع غیبی بتافت نور ظهور | گرفت کون و مکان را ضیای عالم غیب

بر دل غافل کجا تابد فروغ مهر دوست
مهبط آن نور نبود جز دل آگاه ما

من ازان ترسم که سوزد بالهای قدسیان
شعله گر بر فلک تابد ز سوز آه ما

در شبستان بین نور رخش مطلب معین
عالم جان بین منور از فروغ ماه ما

غزل

ز پیش خویش بر افگن نقاب دعوی را
به بین بکسوت صورت جمال معنی را

بزن بسنگ ملامت ز جاده ناموس
بکوی عشق بریز آب روی تقوی را

چو هشت باغ جنان خوشه ز خرمن ماست
به نیم جو نخرم کشت زار دنیا را

بحق او که بگونین چشم نگشایم
که تا نخست نه بینم جمال مولی را

ز برگ برگ درخت وجود خوشنودم
رموز عشق که گفت آن درخت موسی را

اگر ز آتش عشقت بسوختم چه عجب
که کوه تاب نیاورد یک تجلی را

معین بچشم خرد حسن دوست ننماید
به بین بدیده مجنون جمال لیلی را

ردیف الباء

ای ز شرم روی ماهت در عرق غرق آفتاب
وز فروغ ماه رخسار تو ماه اندر نقاب

آفتاب از خاک راهت یافت حشمت الاجرم
در فضای آسمان زد خیمه زرین طناب

گر ز انوار رخت یک شعله تابد بر فلک
از حیا مستور گردد آفتاب اندر نقاب

براق عشق برای تو صد قدم طی کرد | تو هم مضائقه بگذار و یک قدم پیش آ
تو چند در طلب یار در بدر گردی | بخود نگر که توئی مظهر همه اسما
به این مبین که تو خاکی و خاک تیره بود | به این نگر که تو آئینهٔ جمال نما
سحاب عشق چو باران شوق می بارد | عجب مدار گر از خاک نشگفد گلها
نقاب هستی خود را تو از میان بردار | دگر ببین که جمال که میشود پیدا
بگیر مصقلهٔ عشق و زنگ تن بزدای | به بین در آئینهٔ جان جمال جانان را
بگوش تا که ز چشمت غبار برخیزد | که تا معائنه بینی ظهور نور خدا
اگر تجلی نور قدم همی خواهی + | معین نقاب حدوث از جمال خود بگشا

غزل

هر که روزی یک قدم برداشت اندر راه ما | عاقبت ره برد سوی بزم عشرتگاه ما
آفتاب از اوج عزت رخ نهد بر خاک پاش | هر که بر روش نشیند گرد از درگاه ما
بر دواند اسپ همت برفراز نه سپهر | هر گدائی کو نهد رخ بر بساط شاه ما
یک نشان با من بگوئی از رهروان راه عشق | تا مگر باشد براه آید دل گمراه ما
پردهٔ هستی اگر سوزی بنار لا آله | آن زمان بی پرده بینی نور الا الله ما
جان برافشاندن بپایش از خدا میخواهد دل | شد بحمد الله میسر عاقبت دلخواه ما

غزل

ما طلبگار توایم و تو گریزانی زما
ما بسویت مقبل و تو روی گردانی زما

ما برون از رشش جهت و ز صد جهت جویان تو
چند خود را هر طرف مشغول گردانی زما

هر کجا خواهی شدن با ما تو هم اینی بخیر
ما نمی مانیم از تو گر تو ئی مانی زما

ما چو بحر و تو چو ابری بار ما کش غم مخور
باغ را خندان کنی گر چند گریانی زما

گفتمش تا چند در پرده نهان خواهی شدن
وقت آن آمد که دیگر رو نپوشانی زما

گفت من بی پرده ام گر پرده بینی آن توئی
تا تو هستی در هزاران پرده پنهانی زما

چون تو ئی هستیت حقیقی چند نام این و آن
این وجود عارضی باشد که بستانی زما

گفته چشتم ز مرآتی که ظاهر شد معین
من چگویم کز که شد چون خود همیدانی زما

غزل

دلا بحلقهٔ رندان بزم عشق درآ
که جرعهٔ ز شراب بقا دهند ترا

بیا و هر دو جهان را بشش در انداز نه
درین قمار بیک داو هر چه هست درآ

اگر بقا طلبی اولت فنا باید
که تا فنا نشوی ره نمی بری ببقا

تو بادشاهی و از دست شاه پرهیز
بغیر شاه مکن میل و سوی شه بازآ

ز ظلمت بشریت چو بگذری برسی
ازین حضیض دنائت براوج اوادنی

INDIAN INSTITUTE
OXFORD

بسم الله الرحمن الرحیم

ردیف الف

ربود جان و دلم را جمال نام خدا
نواخت تشنه لبان را زلال نام خدا

وصال حق طلبی همنشین نامش باش
به بین وصال خدا در وصال نام خدا

میان اسم و مسمی چو فرق نیست ببین
تو در تجلی اسما کمال نام خدا

یقین بدان که تو با حق نشسته شب و روز
چو همنشین تو باشد خیال نام خدا

ترا سر و طیران در فضای عالم قدس
بشرط آنکه ببستری ببال نام خدا

چو نام او شنوم گر بود مرا صد جان
فدای دوست بعز و جلال نام خدا

معین گفتن نامش ملول کی گردد
که از خدا ست ملالت ملال نام خدا

Deewan Khowja Imoroddin Chu

Dīvān-i- Khwāja Mu'īn al-Dīn Chishtī.

49 D 214

[redacted]

Indian Institute, Oxford.

The Lucknow Sparks Library.
Presented
by
Munshi Newul Kishore.